

Steal with a click

Shiur# 524 | Aug 16th 2025

שולחן ערוך אבן העזר הלכות קידושין סימן כז סעיף א

וכן נוהגין לקדש בטבעת.

Riddles of the Week

#1

תלמוד בבלי מסכת סנהדרין דף כא עמוד ב

אמר רבה אף על פי שהניחו לו אבותיו לאדם ספר תורה מצוה לכתוב משלו שנאמר ועתה כתבו לכם את השירה.

#2

תלמוד בבלי מסכת שבת דף קנו עמוד ב

דאימיה דרב נחמן בר יצחק אמרי לה כלדאי בריך גנבא הוה לא שבקתיה גלויי רישיה. אמרה ליה כסי רישיך, כי היכי דתיהוי עלך אימתא דשמיא.

#3

תלמוד בבלי מסכת ברכות דף מח עמוד ב

אמר רב נחמן: משה תקן לישראל ברכת הזן בשעה שירד להם מן, יהושע תקן להם ברכת הארץ כיון שנכנסו לארץ, דוד ושלמה תקנו בונה ירושלים. דוד תקן על ישראל עמך ועל ירושלים עירך, ושלמה תקן על הבית הגדול והקדוש, הטוב והמטיב ביבנה תקנוה כנגד הרוגי ביתר.

תוספות מסכת ברכות דף טז עמוד א ד"ה וחותם בברכת

וחותם בברכת הארץ - אף על גב דמדאורייתא הם. יש כח ביד חכמים לעקור דבר מן התורה הואיל וטרודים במלאכת בעל הבית.

מגן אברהם סימן קצד ס"ק ג

אחד יודע ברכה. וה"ה אם הם ב' ואחד יודע שתי ברכות ואחד יודע השלישית וערס' קצ"ג, וצ"ע דהא הרב"י פסק סס"י ר' כמ"ד ברכת הזימון עד נברך וא"כ מצינו שיוכלו ד' לברך ב"ה דנברך א"ל גברא רביעאה דאמר הכי נברך שאכלנו משלו ברוך שאכלנו משלו ובטובו חיינו וכ"ה בגמרא בהדיא ובתר"י ואפשר דלא צריך לאשמעי' זה ומ"מ לפי מ"ש רמ"א שם צריך שיאמר אדם א' עד הזן משמע בגמרא וברי"ף דאם אין שם מי שיודע אלא ברכה אחת לא יברך כלום דמעכבות זו את זו ועיין סימן תקצ"ג ומוכח מכאן דמנין ג' ברכות מדאורייתא דאי ס"ד מדאורייתא רק הזן א"כ לימא הזן בלחוד וכי בשביל שאינו יודע דרבנן לא יאמר דאורייתא וכיוצא בזה איתא סימן תקצ"ג גבי תקיעות ובמלחמות כתב גבי להיכן חוזר וז"ל והבא לפרש זה במי ששמע מקצת ב"ה ויצא לשוק וחזר דחוזר למקום שפסק טועה הוא כו' שאין טעם למחלוקת זה בכאן שאפי' אם נאמר שהברכות מעכבות זה את זה ובשהה כדי לגמור כולה פליגי אין מקום זה לכאן והנכון כמ"ש הרי"ף להיכן הוא חוזר וכו' וא"ר זביד דחוזר לראש כיון דהפסיק באמצע זימון אי משום דס"ל שהה כדי לגמור כולה חוזר לראש וסבירא ליה דברכת זימון מילתא באנפי נפשה ולא בעי כדי לגמור כולהו ברכות אי משום דכך תקנו חכמים שיהא חוזר לאמרן על הסדר ורבנן אמרו למקום שפסק עכ"ל משמע דהוא ס"ל דאין מעכבות זא"ז מכל מקום נ"ל להחמיר דהא הרי"ף כת' דאי ליכא גברא דמצי למימר הטוב והמטיב לית לן בה כיון דהוא דרבנן משמע דאם אין יודעין א' משאר הברכות אין יכולין לברך דמעכבות זה את זה ובספק ברכות ראוי להחמיר ובפרט שדברי הרמב"ן אין להם הכרע כ"כ ועמ"ש סי' קפ"ז ס"ס וסס"י ר':

Steal with a click

שו"ת שואל ומשיב מהדורה קמא חלק א סימן מד

מכתבו הגיעני ואשר פסק בדבר אשר תבע ר' א"י מדפיס מלבוב את ר' יוסף הירש באלאבאן מק' בדבר הדפסת הש"ע יו"ד עם הפמ"ג וחווות דעת ופתחי תשובה שמדפיס ר' יוסף צבי שלא יוכל ר' א"י למחות וע"ד הפ"ת תלוי באם רי"צ יש לו הורמנא מה בדד"מ =בדינא דמלכותא= אז דדמ"ד ואם לא לא ובא כעת לבאר טעמו והנה החל ע"ד הפ"ת שטען רא"י שקנה הזכות מאת המחבר וע"ז השיב מעלתו שמה מכר ראשון לשני כל זכות שיבא לידו וכאן המחבר עצמו אין לו כח זכות בזה מאחר שבהדפסה ראשונה שנת תקצ"ו לא נזכר שום איסור ואם היה נזכר איסור הי' אפשר לדון שיש איסור עד כלות זמן שגבל ואף לאחר שנמכר הספרים אבל אם לא נזכר שום זמן אין מקום לאיסור כלל והביא הך דשו"ת רמ"א סי' י' שהטעמים שם לא שייכי כאן שהרי כבר מכר ספריו וגם אין הספרים שוים שהמחבר הדפיס ש"ע קטנים עם בה"ט ופ"ת וזה הדפיס גדולים ואיש שיש לו הש"ע גדולים לא ירצה לקנות הש"ע הגדולים בשביל הוספת הפ"ת לבד ולא ברי היזיקא ובפרט שכבר מכר המחבר הספרים ואין לחלק בין מדפיס ספר שכבר נדפס בין הדפסת ספר חדש והנה כל דבריו תמוהים דזה ודאי שספר חדש שמדפיס מחבר וזכה שדבריו מתקבלים ע"פ תבל פשיטא שיש לו זכות בזה לעולם והרי בלא"ה אם מדפיסים או מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות בלא רשותו והרי נודע שר' אברהם יעקב מהרובשוב שעשה החשבון במאשין כל ימיו קבל שכרו מהקיר"ה בווארשא ולא יהא תורה שלימה שלנו כשיחה בטילה שלהם וזה דבר שהשכל מכחישו ומעשים בכל יום שהמדפיס חבור יש לו ולב"כ זכות

שו"ת בית יצחק יורה דעה ב סימן עה

בדבר השאלה מי שהניח כתבי חדושי תורה אם מותר לאחר להעתיק מהם ולהדפיסם שלא ברשות היוורשים אף אם העתיק בחי"י המחבר או יש בו משום גזל וכו' וראיתי להגאון מלבוב בשואל ומשיב מ"ק ח"א סי' מ"ד שהאריך בזה ופשיטא לי' דאסור להדפיס אף בלי הסכמה וח"ר אף שמכר ספריו ומה שלוקחין הסכמה וגוזרין שלא ידפיסו עד משך שנים הוא להתיר להדפיס אחר כלות הזמן אבל בלי הסכמה וגזירה אסור להדפיס ויש לו זכות עולמית. ואחר מחכת"ה אינני רואה ראי' לזה דאף שהתורה דיליה מ"מ כיון שנתן ללמוד או מכר ספריו ודאי בעין יפה נתן כדאמרינן בנדרים משה רבינו נהג בה טובת עין ונתנה לישראל ועליו הכתוב אומר טוב עין הוא יבורך. ומה"ט לוקחין הסכמה וגוזרין שלא ידפסו כמתכנתו עד משך שנים, ומה שכל דאם מחדשים איזה מלאכה אינו רשאי אחר לעשות כמתכנתו בלי רשותו ולא תהא תורה שלנו כשיחה בטלה שלהם, דז"א דהתורה נאמר מה אני בחנם אף אתם בחנם ואין התורה קורדם לחתוך בה. וגם בכלי מלאכות אם אין לו רשיון מהמלכות ששייך לו הזכות לעולם לא אדע איסור שאחר לא יעשה כמתכנתו. ואף דפרושי דברי סופרים מותר ליטול שכר כמבואר ברמ"א סי' רמ"ו ג"כ רק שכר בטלה אבל שיקח עבור זכותו מבלי טורח מי התיר ואף אם נאמר שמותר אבל לאסור להדפיס עד שישלם עבור זכות מי הוא האוסר והתורה נמשלה למים לשאוב בלי תשלומין. ומה שהביא רא"י מצל"ח ד' זאלקווא שנדפס שם שלקחו רשיון מבן הגאון המחבר ליתרא דמילתא עשו

כן והרי כל ספרי הגאון מליסא נדפסו הרבה פעמים ונמכרים בזול ולא נדפסו רשיון מזרעו ואלו הי' מהצורך ליקח רשיון הי' נמכרים ביוקר. **על כן צ"ע בהוראתו בזה. אמנם מצד דינא דמלכותא אסור במדינתנו להדפיס וכו'.**

שו"ת אגרות משה אורח חיים חלק ד סימן מ

י"ט מי שעושה טייפ מד"ת ואוסר להעתיקו בדבר אחד שעשה טייפ מדברי תורה וכותב שאוסר לעשות מטייפ שלו עוד טייפס ודאי אסור כי הוא ענין שוה כסף ועשה הטייפ להרויח מזה שאחרים שירצו יצטרכו לשלם לו שא"כ ליכא משום מדת סדום, וממילא כיון שהוא חפצו אין רשאים ליקח אותו להשתמש בו שלא ברשות, ואף כשלא שמעו ממנו שאינו נותן רשות אסור להעתיק ממנו בסתמא כל זמן שלא הרשה בפירוש, ואדרבה בעל הדברי תורה כיון שאמר זה ברבים שכל אחד יכול להעתיק על טייפ אין לו שום רשות למנוע מלעשות טייפס, אם לא כשאמר לכל אלו שבאו לשמוע שאינו אומר אלא כשיבטיחו לו שלא יעשו טייפס מזה מאיזה טעם שאינו רוצה לפרסם דאף שלא שייך איסור גזל על זה איכא עכ"פ איסור מלעבור על דעתו אף כשיודעין השומעין שאינו רוצה גם בלא התנה וכ"ש בהתנה שאסור שהרי הטריחוהו באופן שאמר שאינו רוצה והוי כעשו מלאכה באחד בעל כרחו. ואף שהוא דברי תורה שחייב הרב להשמיע יש הרבה שאינו ראוי לפרסם משום שאין למסור אותם לכו"ע ויש שאין מורין כן וכדאשכחן בגמ' טובא, ולפעמים מחמת שלא ברור להרב אם דבריו נכונים ובדעתו שעוד יעיין בדבר אם הם ראויין, ויש נמי רשות להרב לאסור בשביל זה שלא יעשו טייפס דשמא יראה אח"כ הרב שאין דבריו נכונים ויתבייש, אף שמסתבר דאין לו רשות לאסור על התלמידים דבר כדי שלא ישכחו וכדי שיוכלו לחזור עליהן דהא זהו ג"כ מצורכי הלמוד לתלמידים הוא אך שיצום שלא יפרסמו עד שיאמר להם שהוא ראוי גם לפרסם, אבל על טייפ שהוא נעשה על זמן רב וליתן גם לאחרים יכול לעכב שלא יעשו כלל, **אבל עכ"פ הוא ענין איסור אחר ולא איסור גזלה, אבל לעשות טייפ אחר מטייפ אחד שלא ברשות הוא איסור גזל.**

שו"ת חתם סופר חושן משפט סימן עט

הלום ראיתי דיני יורד לאומנו' חברו אשר גאוני עולם צללו במים אדירים הרבים ההמה וירדו לאמת השחי ובנו בית זבול על ד' יסודות אשר יסד הגאון מהרש"ל בתשובה וביש"ש בקידושין ר"פ האומר וגם כי הגאון שארית יוסף בתשובה נחלק על מחלקותיו מ"מ שם של ארבע אינו נמחק שם שם לו חק אמרתי אחזה בסנסיניו והחונן לאדם דעת יחונני דעה בינה והשכל ולא אכשל ח"ו בדבר הלכה והמעין יעיין בסוגי' הש"ס ופוסקים ראשונים ואחרונים ב"ב כ"א ע"ב וקידושין ר"פ האומר סימניהם מונח הפקר ומציאה מהפך טירחא פסוק לחיותא.

מנח השם הראשון הפקר ומציאה פי' עני המהפך בהפקר ומציאה ובא אחד ונוטלה פליגי רש"י ור"ת לרש"י הוה בכלל רשע ולר"ת מותר לכתחלה ועיקור ראיתו של ר"ת מהא דפיאה דמייתי פ"ק דבב"מ נפל לו עליה מעבירי' אותו המינה /הימנה/ ולא נימא דהוה מהפך בפיאה אלא ע"כ במציאה מותר לכתחלה ורמב"ן דוחה זה דהתורה הפקירה פיאה לעניי ישראל והכל מהפכים בה ובירושלמי איתא להדי' דקונסי' אותו משום שרוצה להפסיד עניי ישראל במה שזכתה להם תורה ולפע"ד ס"ל לר"ת להך שינויי' פ"ק דב"מ יו"ד ע"א ע"ב בנפלה ניחא לי' דליקני

וכ' נמצא כל מי שקדם בד' אמות כבר קנה הפיאה וכבר נסתלקו עניי ישראל ונהי שהוא גלי אדעת' דלא ניחא ל' למקני' בד' אמות והלך ונפל לו עלי' מ"מ מ"ט למקנסי' הואיל ושביק רווחא לעניי משעה שנתקרב לפיאה עד שעת נפילה אתמהא והירושלמי דקאמר קנסי' ל' דר"פ בש"ס דילן דבארעי' דחברי' לא תקינו ל' /ליה/ ד"א א"כ פעל און במה שנפל או כיסה הפיאה בטליתו ולא הניחה מגולה ויבאו עניי וילקטו כדכתיב תעזוב אותם ע"כ קנסינן ל' אבל עכ"פ להך שינויי' דש"ס דתקינן ל' ד"א גם בשדה חברו ורק הוא גילה דעתו דלא ניחא ל' /לי/ בהא ונפל לו אין מקום לקונסו וגם העניי האחר' לא מיקרו מהפכי בפיאה כיון שנתקרב זה סמוך לד"א של הפיאה כבר נסתלקו עניי ישראל שהרי אלו לא גילה דעתו בסוף דלא ניחא ל' למיקני' בד"א כבר הוה קני' ל' מעיקרא והשתא נהי דנפל ולא קני לא בד"א ולא בנפילה מ"מ מהפך בחררה הוה ואמאי מעבירי' אע"כ בדבר הפקר לא דנין דין מהפך בחררה ונהי דלמסקנא לשנויי' דר"פ ולהירושלמי לא מוכח מ"מ כיון לשנויי' קמא דש"ס מוכח כן בהא לא פליגי ומיושב גם פ' הרמב"ם במשנה דמפרש משום קנס בירושלמי ותמה עליו יש"ש ולק"מ דלר"פ איתי' לדירושלמי.

תו מייתי ראי' ר"ת ממתני' דב"מ ראה את המציאה ונפל עליה ובא אחר והחזיק בה זה שהחזיק בה זכה וכו' הר"ן דר"ת ס"ל אי מקרי רשע לא זכה מי שהחזיק בה דמוציאי' בדיינים ומהרש"ל הקשה איך יעלה זה על דעת ר"ת הא מבואר ההיפוך בעובדא דרב גידל ר"פ האומר ובשארית יוסף נדחק בזה ולפע"ד ס"ל דר"ת הכי מייתי ראי' דאשכחן רב יוסף ס"ל בכתוב' פ"א ע"ב כיון דאמר רבנן דלא ליזבין אי זיבון /זבין/ לא הוה זביני' ובט"ז א"ח ס"י תקכ"ד ובח"מ ס' ר"ח עירב זה עם הא דכל מה דאמר רחמנא לא תעביד אי עביד לא מהני ובמ"כ לא דק דהתם עביד איסורא והכא איירי בדיני ממונות מטעם הפקר ב"ד אי עבדי חקנתם /תקנתם/ מעיקרא שאם מכר קיים או גם להפסיד מקרי בדיעבד ועי' סמ"ע ס' רל"ד סק"ד וש"ך יו"ד ס' קי"ט ס"ק כ"ד ובהא מיירי ר' יוסף ולית הלכתא כוותי' ועיי' זבחים ע"ג ע"ב השתא דאמר רבנן לא נקריב וכו' ונהי דלא קי"ל בהא כר' יוסף דאף ע"ג דגוף הדין קי"ל כוותי' ביבם שזבן בנכסי אחיו כדפסיק ריש לקיש שם פ"ב ע"א בין חילק ואח"כ יבם ובין יבם ואח"כ חילק לא הוה זביני' זבינא ופסק כן הרי"ף ורמב"ם מש"ע /וש"ע/ מ"מ לא מטעמי' וכללא דכייל רב יוסף דכל היכי דאמרו רבנן לא ליזבין וכו' דהרי דחו אמוראי שם ממתני' אלו ואלו מודים שאם מכרה ונתנה קיים וכבר כ' שם הר"ן בהלכת הרי"ף מ"ט דהא לא הוה זביני' ותימה על ההוא דמייתי הך דר' יוסף דלא קי"ל כהאי כללא ושם בארתי מ"מ האיכא ר' יוסף וכמה אמוראי דהוה ס"ל האי כללא כל היכי דאמרו רבנן לא ליזבין אי עבר וזבין לא הוה זביני' זבינא א"כ לרב יוסף בודאי היכי דעני מהפך בחררה ובא אחר ונטלו מוציא' מידו דהרי אמרו רבנן דלא ליזבין ואי ס"ד דגם בזוכה מן ההפקר הוה רשע א"כ לא הועילה לו זכיותו /זכיותו/ וקשי' לר"י נמי ממתני' דבא אחר והחזיק בה זכה והאי קושי' היא יותר מוכרחת מהך קושי' דאלו ואלו מודי' דהתם איכא למימר מעיקרא כך תקינו רבנן שיהי' מכרה קיים כמ"ש שיטה מקובצת שם בכתוב' ע"ש וזה לא שייך הכא ובפרט למ"ש לקמן אי"ה בשם מהרי"ט דעני מהפך מקרא דדברי קבלה אתי' ולא מתקנת רבנן בעלמא ואי ס"ד דגם בהפקר שייך כן א"כ לא הוה זביני' זבינא ותקשי' מתני' דב"מ אלא ע"כ בהפקר לא שייך איסורא דעני מהפך בחררה וכיון דלרב יוסף מוכח כן לא מצינו מי שחולק עליו כנלע"ד ליישב דעת ר"ת וסייעתו בראי' זו.

ועיין ב"מ יו"ד /י/ ע"א מתני' דאמר תחלה כ' ש"מ בשם מורו הרדב"ז ז"ל דהא קמ"ל דלא נימא לא מהימן לא שווי' נפשי' רשע דזה היפך בחררה והגביה הוא לצורך עצמו ק"ל דבמידי דהפקירא לא הוה רשע והנה סוגי' זו לא תקשי לרש"י ורמב"ן וסיעתם דס"ל בהפקירא נמי הוה רשע דס"ל רדב"ז רווחא דמילתא נקיט כפי שיטת ר"ת אבל לרש"י ורמב"ן נמי ניחא דהכא אפי' עני מהפך לא הוה דרכב וראה מציאה מרחוק מה היפוך שהיפוך ואפי' נשא ונתן ולא גמר פיסוק דמים כ' המרדכי בשם הר"מ דלא מקרי היפוך מכ"ש הא והרדב"ז לרווחא דמילתא נקיט הכי ולק"מ אינך פוסקים דלא כר"ת וסייעתו.

ולכאורה מדברי הרדב"ז הללו משמע קצת דס"ל דהשני לא זכה כלל דאי ס"ד זכה ורק רשע הו' מאי קאמר דסד"א לא מהימן שזכה בו בתחלה דקמשוי נפשי' רשע אלא מאי בודאי לא זכה בתחלה לנפשי' אלא השונא מכזב ואומר מה שאינו א"כ פשיטא דתרת' עביד דרוצה לזכות במה שהפך בו עני וגם מכזב ועוד עתה הוא גזלן גמור שעושק את רעהו והוא דאורייתא שהרי כבר זכה לו וחוזר ועושקו ואם כי יש לדחוק ולומר הכי קאמר נוקמי' אחזקת הגוף וצדקת ונימא השתא /הוא/ הא דאיתרע ובשעת הגבה' הי' צדיק מ"מ זה דוחק וטפי ה"ל לתרץ כנ"ל דק"ל זה לא מקרי היפך בחררה דהוה כלא גמר הפסוק דדוחק לומר דפליג רדב"ז אהא דמרדכי בשם מהר"ם הנ"ל אבל אי ס"ל לרדב"ז דבדיעבד נמי אין זכיתו זכי' א"ש שוב ק' מאי קמ"ל מהא דהוה סד"א דהוה עני מהפך בחררה ובא אחר ונוטלה דלא זכה השני קמ"ל דאין בהפקר מטעם הפוך בחררה וזכה השני וא"כ משמע רדב"ז ס"ל כהר"ן אליבא דר"ת מיהו לשון ש"מ אינו סובל כלל ודברים צ"ע כנ"ל ומחורתא /ומחורתא/ כמו שישבתי אני דהכא לא הוה מהפך בחררה דה"ל כלא פסק דמים ויש מכאן ראי' לשיטת המרדכי הנ"ל ואפי' יהי' כוונת הרדב"ז כמ"ש מ"מ כבר כתבתי דלמ"ד אי אמר רבנן לא ליזבון לא הוה זביני זבינא בודאי מוציא' מידו וי"ל דהך שינויי אתי כרב יוסף ולמסקנא דמגבי' מציאה לחברו לא קנה חברו לא אתאינן לכל כמ"ש ש"מ שם.

והרשב"ם בב"ב נ"ד ע"ב דכ' דהשני הזוכה רשע הוה משמע דס"ל כפירש"י אפי' מההפקר ה"ל רשע וכן דעת תשו' שארית יוסף והא דכ' רשב"ם דכיון דיהיב לוקח ראשון זוזי עכ"ל ר"ל משום כך נקרא מהפך דעביד מידי וה"ל כפיסוק דמים ולעולם גבי שני הפקר מקרי ואפ"ה הוה רשע ש"מ כרש"י ס"ל אך מהרש"ל ס"ל דרשב"ם כר"ת ס"ל ודוקא התם דהראשון יהיב זוזי ובאמת כ"כ מהרי"ק שרש קי"ח דרשב"ם מודה היכי דלא יהיב זוזי הראשון והשני זוכה מן ההפקר דלית בי' משום מהפך בחררה ולפ"ז ג' מחלוקות לרש"י אפי' תרווי' לא יהיב זוזי לא הראשון ולא השני אית בי' משום מהפך בחררה ולרשב"ם דוקא היכי דהראשון יהיב זוזי אף על גב דהשני זוכה מהפקירא ולר"ת דוקא היכי דהשני אינו זוכה מההפקר ושכיחא לי /לי' /במקום אחר ומיהו מהרי"ק לא פירש להדי' מאי מעליותא דזוזי דראשון וקצת משמע משום דהוה טרח בי /בי' /טפי כענין פיסוק דמי' דהמרדכי אבל מהרש"ל פירש משום הפסדו של ראשון בשלמא מציאה ליכא פסידא לראשון וכיון שהשני לא ימצא כן במקום אחר מותר כן לכתחלה אבל היכי דהראשון מפסיד מעותיו עי"ז מה"ת להתיר לזה להפסיד לזה מעותיו משום שלא ימצא כן במקום אחר ועיין תשו' מ"ב סי' כ"ז סברות אחרות.

ולכאורה בפשיטות הנ"ל למימר לאו משום פסיד' דראשון אלא משו' שהראשון המציא ההפקר הזה ואי לולא הקדים מעותיו לגוי לא נסתלק מעולם מקרקע ולא הי' הפקר ואינו בדין מי שחופר קרקע וממציא מציאה בעולם שיבזזו אחרים יגיעו וכן קשה ב"ב בא"ג גבי עני /הנוקף/ הניקף בראש הזית דקורא לי' מהרש"ל בשם טירחא ונדחק מאוד באיזה אופן יהי' הטירחא ולא אמר בקיצור כי העני הוריד הזיתים לארץ וזה בא ואוכל יגיע כפו של זה ומיהו התם עכ"פ הוה זיתים בעולם אלא טירחא בעלמא נהנה ממנו והכא עדיף טפי שזה המציא ההפקר בעול' ואפי' לא הי' מוציא מעותיו ע"י רק שהשתדל ע"י שום המצאה שהגוי יפקיר הקרקע אינו ראוי להתיר לכתחלה שיהנה זה מה שהמציא זה והוא ילך בפח נפש ואם כן אמאי נדחקו הגאונים בטעמו של השב"ע וגם מה ראה רבינו תם לחלק על זה להסוברים דר"ת פליג ארשב"ם עי' ים של שלמה ושארית יוסף ומ"ב ומצאתי סברות הנ"ל במהרי"ט קידושין על ת"ק ורי"ף ע"ש.

ובאמת סברא זו כבר הזכירו תוס' ר"פ האומר בשם ר"מ אביו של ר"ת דמרחיקי' מצודות הדג מה"ד פי' שהצייד הניח דגים ממותים במים למאכל שארי דגים ועי"ז מתקבצים דגים בתוך מהלך פרסה לאכול אותן דגים מתים ונוח לו לצוד אותן דגים המקובצי' ואסור לשארי צייד' לפרוס שם מצודה בתוך אותו פרסה כי הוא המציא שם קבוץ הדגים ואחר שהוא המציא ההפקר ההוא אין להם רשות לשוללו ממנו ומה שסיים הר"מ הנ"ל ויכול לומר לו תעשה כן במקום אחר עכ"ל רוצה בזה דלא תקשי כיון דמי' הפקירא נינהו א"כ כל הצידי' מהפכים בחררה זו ואיך יהי' לו רשות לקבץ דגים בכדי ריצת פרסה ויפסיד לדיגי' /לדייגים/ אחרי' המהפכי' כעין שהקשה רמב"ן אר"ת בעניינים דפיאה ועל זה כ' הם יתנו ג"כ דגי' מתים במקום אחר ויקנו גם הם מקום פרסה ההיא ומאז דמייתי על זה ממלמד למדתי מלשון הרי"ט בחי' שם דהמלמד שטרח עצמו עם התלמיד זמן מה עשאו מוכשר שיהי' נוח ללמוד עמו בזמנים הבאים ועתה איך יבוא זה ויהנה במה שטרח הוא ע"ש משא"כ בעה"ב מותר לשכור מלמד אחר שזה הבעה"ב לא המציא לזה השני שום דבר שיהי' נוח לו ע"י שהי' מושכר אצלו זמן הראשון נמצא ההיא דמלמד דומה ממש לההיא דדג מת כנלפע"ד כוונת הר"מ אביו של ר"ת ז"ל מ"מ גם הוא לא אמרו אלא במי שאומנתו בכך אבל בענין אחר לא אמרו וצריך טעם למה.

ונ"ל משום דלא קי"ל כר' יהוד' אליבא דר' יוחנן ב"מ קי"ז ע"ב ומותר להנות בממון חברו אפי' לכתחלה אפי' היכי שחברו המציא לו אותו הדבר כגון צמר לצבע שזה המציא לו הצמר והביאו לביתו ואף על גב דהתם אינו מבואר שמותר לכתחלה מ"מ הא דר' בביתו מותר אפילו לכתחלה אף על גב דהתם לא טרח מ"מ כיון דבחדא מחתא מחתינהו להני תלת התם משמע דחד דינא אית להו דבכולהי מותר לכתחלה ליהנות בטרחתו של חברו היכי דלית לי' פסידא כגון שחרוריתא דכותלא אבל הפסד טורח ויגיעה לא אפי' המציא לו מציאה משו"ה הוצרך רש"ל לומר משום הפסד ממונו וגבי עני המנקף משום סכנה ואפשר שיצורף לזה גם סברא הנ"ל דנהנה ע"י המצאתו של זה אבל בהאי סברא לחוד לית דין ולית דיין כנלע"ד ולפ"ז בעני המנקף בראש הזית דליכא הפסד ממון אף על גב דנהנה מיגיע כפו של חברו אי לאו דהוה סכנת נפשות דעולה באילן כמ"ש מהרש"ל לא הוה בי' איסורא.

ולא זכיתי להבין מ"ש מהרש"ל בפי' דברי מרדכי ביש שאין דנין דין מערופי' דנכסי ארמיים הרי הם כהפקר ורצונו דמותר לכתחלה לכנס למערופי' חברו לשיטת ר"ת דבדבר הפקר לא שייך עני מהפך והכא נכסיהם הרי הם כמדבר והקשה ליש"ש מה ענינו לכאן התם הוה הפקר משום דאסתלק לי' נכרי ע"י דיהיב לי' ישראל זוזי והכא במערופיא מה ענין זה לכאן ותי' יש"ש דה"פ דהא מ"ט הרי הם כמדבר משום דגברי אלמי נינהו ואין הישראל סומך דעת עליו עד שיקבל שטר ממנו וא"כ הוא בקרקע שקנה ממנו מכ"ש במערופי' דאין לסמוך על קרבותם ותקיפותם ואין לישראל שום בטחון על המערופי' ולא ה"ל כדאתי' לידי' כבר וכל שעתא ושעתא נ"ל כזוכה מן ההפקר אלו דבריו וצל"ע תינח גבי ישראל ראשון ה"ל כאלו עדיין לא אתי לידי' ואכל מ"מ גבי ישראל שני שבא להשיג גבולו איננו כהפקר שהרי צריך להוציא מעותיו על זה אצל הנכרי וכולי האי ואולי אשר פיהם דבר שוא וא"כ מה לו להשתדל אצל נכרי זה להפסיד מציאותו של זה ה"ל להשתדל אצל אחר וצ"ע ומלשון ר"ת שבתשו' מהר"מ ד"פ סוף סי' תנט"ו מביאר /מבואר/ להדי' דלא כיש"ש ושר"ת פליג על רשב"ם ע"ש.

מהפך השם השני, מהרש"ל קורא לו מהפך בחררה וכבר מבואר שאין דינו אלא לקרותו רשע ולא דין עליו ואם חברו נוטל החררה לעצמו נקרא רשע ק"ו אם מבטל מקחו של חברו וחוטא ולא לו ולפי ראות עיני הב"ד יראו להחמיר כמ"ש רמב"ם לפי שיש כח ביד בית דין להחמיר לפי הנראה בעיניהם יותר מדינא דגמ' עכ"ל יש"ש וכו' מהרי"ט בקידושין מנ"ל לחכמים לקרות רשע ולא רק עבריינן ככל העובר על דברי חכמים אבל להכריז עליו רשע לא מצינו והעלה ז"ל מדאמרי' ס"פ הנשרפי' ואת אשת רעהו לא טמא שלא ירד לאומנות חברו וכת' בתרי' צדקת הצדיק עליו תהי' ורשעת הרשע עליו תהי' ש"מ רשע מקרי אף על גב דהתם ביורד לאומנות דפסיק לחיות' דחמיר טפי מ"מ התם באומנות של הפקר ומהפך בחררה של שכירו' שוים הם כדמוכח מדברי תוספ' ותרומ' רשע מקרי עכ"ד ודפח"ח וכוונתו דהתו' כי שם הקשו אר"ת דיליף ממתני' דפיהא ודב"מ דבדבר הפקר אפי' רשע לא מקרי א"כ איך מרחיקי' מצודת הדג מן הדג ולהס"ד לאו משום דיהיב סייארי ועוד למסקנא נמי שינויי בעלמא הוא דליכא סיעתא לר"ה דה"א דהתם משו' דיהיב סייאר קמ"ל ר"ה אפי' לא יהיב סייארי' נמי ונהי דלא קי"ל כר"ה מ"מ תקשי הא לר"ת אפי' רשע לא הוה ומאי ס"ד דר"ה ודש"ס דמייתי סיעתא ותי' תוס' שאני התם דאומנתו בכך וס"ל לר"ה דאפי' בדינא מעכב והוה בעי לאתויי סיעתא מדגי' והוה ס"ל משום דאומנתו בכך ולא הומ"ל ולטעמך הא מידי דהפקירא נינהו די"ל אומנתו בכך שאני ומשני שאני דגי' דיהיב סייארי ולעולם שאר אומנתו בכך לא הוה דינא דמעכב עליה' ואין סיעתא מדגי' קמ"ל ר"ה דאפ"ה מעכב וא"כ למסקנא נהי דלא קיי"ל כר"ה דמעכב עליו היכי דלא יהיב סייארי מ"מ לא גרע מאומנתו בכך דהפקירא ממהפך בחררה דשכירות וכן מבואר להדי' בלשון תשו' מהר"ם דפוס פראג סי' תתט"ו וז"ל אבל מצאתי על אותה מערופי' של ישראל אין לישראל חברו לפייסו ולשחדו כדי להפקיעו מישראל דכתי' על שאול ועל בית הדמי' אשר המית את הגבעוני' מתוך שהרג הכהנים שהי' מספיקי' להם מזון כאלו הרגו וירד לחיי חברו ואמרי' עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה הימנו נקרא רשע ואמרי' פ' לא יחפור בר מבואה וכו' אבל הכא אפילו רבנן מודו דא"ל פסקינן לחיות' מאלו הראיות נראה דאסור עכ"ל ובאמת מייתי התם ר"ת פליג וס"ל נכסי גוי הן הפקר ודומה למציאה ופיהא ולפיכך מערופי' מותר ועי' שם מבואר דבמערופי' של ישראל כעין גבעוני' מודה ר"ת ודברי מהר"ם תמוהי'

לכאורה דאפי' נימא ס"ל הלכה כר"ה מ"מ מתחיל מעני מהפך ומסיים מיורד לאומנו' דר"ה אע"כ הכי מיייתי נהי דלית הלכתא כר"ה מ"מ סתמא דתלמודא קרי לי /ליה/ פסיק לחיותא ה"ל כעני מהפך בחררה ונהי לדינא אבר מבואה ידידי אפי' לכתחלה מותר היינו לקבוע באותה מבוי ומי שילך אצל זה ילך לקנו' ומי שילך אצלך וקונה כפרש"י ויבואר טעמא לקמן אי"ה אבל לילך לבית הגוי מקום חיותא ידידי רשע מיהא הוה למדנו מדברי מהר"ם הללו דנהי דלית הלכתא כר"ה מ"מ יש ללמוד משם דעל כ"פ רשע מקרי וכן נראה בערוך ערך חי' ואף על גב דעכ"פ משמע דוקא משום דהיה ס"ל מערופי' הוה כשכירות אבל לר"ת דהוה כהפקר אפי' רשע לא מקרי וזה דלא כמהרי"ט הנ"ל י"ל דמערופי' לא מקרי אומנתו בכך כל כך כמו צידי' וכדומה אבל לעולם מי שאומנתו בכך ויורד לחיותו במקום הפקר ומי שאין אומנתו ויורד לחיותו במכירה ושכירות שוים הם ורשע מקרי מדברי קבלה כמהרי"ט הנ"ל וע"פ רש"י סוטה מ"ו ע"ב ד"ה שקרחת וכו' ע"ש אעפ"י שמנוערי' מן המצות הי' מ"מ ש"מ כי חק בישראל שלא לקפח מערופי' של חברו ואלישע דעביד לרפאות ירחו ממשכלת עביד אבל בעלמא מותר להתקלס בו ולקרות בשם גנאי ועיי' פירש"י גטין ז' ע"א ד"ה צעקת לגימא ע"ש נראה דבכה"ג הוא שאינו יכול להוציא ממנו בדיני' ויכול הי' לביזתו /לבזותו/ ושותק משו"ה הקדוש ברוך הוא עושה לו דין דמשום דמבואר בדברי קבלה הנ"ל דהיורד לאומנתו כנ"ל נקרא רק רשע ה"ה הקורא לחברו רשע מותר לירד לאומנתו על זה האופן מדה כנגד מדה ולזה נתכוון ערוך ערך ח"י דמיייתי מהרש"א ח"א ב"מ ע"א ע"א ד"ה יורד עמו וכו' ע"ש פירש"י מתוך הדברים למדנו ג' מיני יורד לאומנו' וא' בר מתא אבר מתא אחריני דלא שייך בכרגא דמוציא בדיינים כמבואר להדי' בתשו' מ"ב ס' ז"ך ויורד לאומנות דדמי ליהבי סייארי דאפי' בר מתא ידידי' מוציא בדיינים, ב' יורד לאומנו' כעין מערופי' של ישראל דהוה רק רשע ואפשר בשל נכרי נמי והיינו הך דסוף פרק הנשרפי' מבר מבואה ידידי' דמותר אפי' לכתחלה ומ"מ ממדת חסידות יש למנוע והיינו שלהי מכות בא דוד והעמידן על י"א לא עשה לרעהו רעה שלא ירד לאומנות חברו ומהתימה על הגאון חות יאיר ס' מ"ב שלא עמד בכל מקצת מה שכתבתי בבבא זו ונתקשה הרבה הן בפ' התוס' דקידושין הן בהך דשלהי מכות ולק"מ.

טירחא השם השלישי, קורא לו היש"ש טירחא והיינו עני המקיף בראש הזית וע"כ צריך לחלק בין טירחא לטירחא וכבר כתבתי לעיל שלא רצו לומר משום שזה נהנה מטרחותו של עני שהוא בפועל כפיו הוריד לארץ וכמ"ש במהרי"ט באמת משום דקיי"ל מותר ליהנות משל חברו היכי דלא חסר זוזי רק חסרון טירחא ע"כ המציא מהרש"ל דבעי' טירחא כעין סכנה ונדחק גם במהרי"ק שרש קל"ב ועיין משאת בנימין ס' ז"ך קצת באופן אחר וקשה להכריע בזה ולתת שיעור וגבול והכל לפי ראות עיני הדיין מפני דרכי שלום כי קיי"ל אין יורדי' לנכסיו שאיננו גזל גמור.

מ"מ נקיט האי כללא היכי דליכא לאשכוחי במקום אחר כי האי גוני כגון הפקר ומציאה אף על גב דהראשון טרח בה קצת והמציא המציא' ההיא לא עשו בה חכמים תקנה להראשון והניחו על עיקור הדין ומותר להשני לירד ולטול אם אין אומנו' ועיקור חיות הראשון בכך ואם יכול השני למצוא כן במקום אחר אף על גב שגם הראשון יכול למצוא כן במקום אחר מכיון שהיפך בה הראשון אפי' בטירחא כל דהוא רק שכבר נגמר לו הפיסוק הוה השני רשע כיון שאפשר להשני להמציא לו כן במקום אחר חסו על הראשון טפי כי הוא קדם וזכה והוה השני

רשע מדברי קבלה וה"ה כשאומנו' הראשון בכך והוא לדידי כאלו לא מצי לאשכוחי במקום אחר כמ"ש לעיל בשם מהרי"ט ותשו' מהר"ם וזה פוסק לחיותי קצת אפי' הוה להשני הפקר שלא יכול למצוא במקום אחר נקרא נמי רשע דלעולם כח הראשון עדיף מהשני וכשטרח האשון /הראשון/ טירחא מרובה כעין עני הניקף אזי אפי' בהפקר והשני לא יכול למצוא כן במקום אחר חמיר טפי והוה גזל מפני דרכי שלום וירד לאומנו' שהוא גזל דאורייתא ויבואר לקמן בסמוך אי"ה.

פסיק השם הרביעי, יורד לאומנתו לכאורה נראה כל הנוגע בענין זה אסור מדאורי' וגזל גמור הוא מן התורה וכ"כ מ"ב סימן ז"ך שבסוף דין ה"ג כ' רק שמם גזלני' מדרבנן אבל מ"מ אינו יוצא בדיינים שוב בדין הרביעי שהוא יורד לאומנות החליט שהוא גזל גמור ויוצא בדיני' א"כ הוא גזל מדאורי' דכל מדרבנן אינו יוצא בדיינים דדוחק לומר דאמרי' לי' זיל שלים ולא כייפי' לי' ולא נחתין לנכסי' זה לא משמע בכל התשובה ההיא וכן מבואר בתשו' רמ"א סי' יו"ד ע"ש ביסוד הראשון ומדחייב בן נח עלה ש"מ דינא דאורייתא הוא כמו שהקדי' רמ"א ז"ל בפתיחת התשובה ההיא וכן משמע מרוקח דמייתי יש"ש דמיירי נמי ביורד לאומנו' כמ"ש שם. ואמנם בדברי הרב"י סי' קנ"ו מבואר שהוא דרבנן בעלמא שהקשה אמאי דאמרי' ב"ב כ"ב ע"א רבא שרא להו וכו' דלא כהלכתא וז"ל מ"מ קשה מאן פליג לי' לרבא לעשות לפנים משורת הדין להפסי' לאנשי העיר שלא מדעתם ואפשר כיון שדיני' הללו דמצו מעכבי מדרבנן בעלמא הוא מפני תיקון העולם בצורבא מרבנן רצו לעשות לפנים מן השורה עכ"ל ע"ש ולפע"ד הוא בכלל הא דכתי' ובין אחיו ובין גרו ומפרש בספרי מלשון גר ודר עמו כמ"ש הרא"ם פ' דברי' אף על גב דבסנהדרין ז' ע"ב דריש מיני' בין בית לעלי' ובין תנור לכירים מ"מ הכל בכלל אטו בית ועלי' כתי' גרונתי' /גרו כתי' /שיהי' גרום /גרים/ זע"ז ודיקו שא"ז וכן פירמב"ן גבי שם שם לו חק ומשפט ושכן פי' וישם לו חק ומשפט בשכם דגבי יהושע שהוא מנהגי ישוב המדינה שמסרן הכתוב לחכמי ישראל ואין ספק דדינא דבר מבואה נשתנה בגולה מאשר הי' כשישראל שרויין על אדמתן וארמון על משפטו ישב מ"מ ניתן רשות לחכמי הש"ס לדון בין איש וגרו והם אמרו וחקקו ונעשה דין תורה וגזל דאורייתא והם אמרו שת"ח יכול לקבוע רוכלתו באתרא דלאו דילי' כי ראו שאין בזה הפסד הישוב ועוד כל ישראל מחוייבי' להחזיקו על התורה ומזה הטעם נ"ל מ"ש הרמב"ם פ"ד מאבות אחר שהפריז על מדותיו שלא ליהנות מן הבריות חזר והתיר ג' דברים מה שהוא כעין מתנת כהונה א' להטיל מלאי והנה הוא כתוב הדור בדברי קבלה בצל החכמה בצל הכסף כמבואר פ' מקום שנהגו ושרשו פתוח על תורה שמח זבולן וגו' ולפטרם ממסי' הוא מבואר רפ"ק דבב"ב מקרא מנדו בלו והלך לא שדי למרמי עלי' ורמב"ם מייתי לי' עוד מהתורה שהכהנים פטורי' ממחצית השקל לדעתו שם אך השלישית דנקיטי להו שוקא וסחורתם קודמת אף ע"ג שהוא בב"ב כ"ב ע"א מ"מ מי נתן לחכמים מתנת כהונה ההיא ורמב"ם כ' שכן דרך סוחרי' נכבדי' מוחלי' זה לזה למכור סחורתו תחלה מ"מ מי נתן להם כח להסיע על קצתו בזה אם לא כי כל ענינים אלו מסרום הכתוב לחכמי' והם ראו גם ישוב המדינה בזה להחזיק הדת ושלא להתבטל מתורה וירבו חכמים בישראל והדר ה"ל דין תורה נמצא יפה חייב הרמ"א לההוא ארמא שמחייב בדיני מן התורה ומשו"ה חייב גם בהנ"ל ויפה כ' הרב"י כיון דמילי דרבנן נינהי הם אמרו דת"ח יכול לקבוע רוכלתו באתרא דלאו דילי' ויפה פסק מ"ב דיוצא בדיינים כן נראה לפענ"ד.

ואיפסקא הלכה מאן דלא שייך בכרגא דהכא מעכבין עליו והטעם דהשייכי' בכרגא דמלכא שכרו מהמלך המקום וכל הזכיו' שאפשר שיזדמנו ע"י מקומו וארצו והמה מוחזקי' בזה אין רשות למו /למי/ שאינו משלם שכירות למלכות ולא שכרו המקום והזכיות נקפח /לקפח/ פרנסתם של אלו ולא גרע ממי ששכר בית מחברו שכל הזכיו' שלו ואין לאחר רשות בו וע"כ לא פליג הש"ך סי' ר"ס סקי"ד ט"ו אלא שהוא של משכיר אבל אדם אחר בודאי אין לו רשות לזכות בדבר ועיין סי' רס"ח סמ"ע סק"ט ומזה נשתרבבו דיני הקדישין שאין לאורחי' הבאים ממקום אחר זכיו' בהם מן הדין משום שבה"כ שייך לבני העיר וכל הזכיו' שיפלו בו שייך לבני העיר דוקא כמהרי"ל בתשובה סי' ל"ו ורמז עליו בד"מ י"ד סס"י שע"ו אלא מהרי"ל תלה זה בשיטת הראב"י ואנן לא קיי"ל כהראב"י עיי' ש"ע א"ח סי' קנ"ג ובמג"א סקי"ז וצ"ע ואין כאן מקומן ואמנם מאן דשייך בכרגא ובר מבואה אבר מבואה שכינו לא מצי מעכב דשניהם שכרו זכות המבוי ואם כי זה קדם ועשה חנות לא יכול בזה לעכב על חבירו וליטול ממנו זכיו' שלו אך אבר מבואה אחרינא מספקין לא איפשטא וקולא לנתבע ולא מצי מעכב כ"כ כל הפוסקים ולכאורה קשי' משעלי' /מש"ס ל"י = לא יחפור =/ כ' ע"ב כיבד וריבץ לאוצר מה /מהו/ ולא איפשטא ופסקי' קולא לתובע וכן ראיתי שהקשה בנתיבת המשפט נ"ל לעולם קולא למוחזק והכא כל בני כרגא מוחזקי' בזכיו' העיר כולה לקבוע חנות בכל איזה מבוי שירצו אם לא ימחו משום רבו דרך ושוב כשקבע זה חנות במבואו ונסתפק אם אוסר על חבירי' /חברי/ בני מבואה אחריני' נשארם הם בחזקתם אך בבונה אוצר וזה בונה רפת בקר מפסיד בידי' אוצרו של זה ע"כ אם אפי' רק כיבד וריבץ וכל שום הכנה שעשה לאוצר וזה הבא אחרי' רוצה להפסידו טרחתו שהכין לאוצר הראשון הוה כמוחזק ומעכב עליו ואה"נ אי עבר ובנה רפת בקר שוב אין זה כופהו לסתרו כמבואר להדי' בש"ע סימן קנ"ה בסמ"ע סקי"ב י"ג ויש לעיין מהרי"ט סי' קל"ג ודבריו צ"ע לכאורה ממתני' ב"ב כ"ה ע"ב ספק זה קדם ובש"ס כ"ד ע"ב מ"ש מבור דאמרת לא יקוץ וכו' ויש לחלק וק"ל.

ואולי י"ל לפמ"ש רמב"ם פ"ו משכנים הלכה ח' כופי' בני מבוי וכו' הי' שם א' מבני מבוי אומן וכו' והיינו כסברת דוחק לחלק שכ' תוס' ב"ב כ"א ע"ב ד"ה וגרדי וכו' ואך זה בעל החנות הראשון המציא מציאה זו דאי לאו הוא פתח תחלה ופייס לבני מבוי שהניחו לו שוב לא הו"מ בר מבואה אחריני' לקבוע כאן בשום אופן וא"כ אין בדין שיפסיק לי' חיותי אף על גב דשייך בכרגא דידי' ובזה נסתפק ר"ה ברי' דר"י ואין להאריך.

ויש כאן ב' תנאים בר מבואה דנפשי דלא מצי מעכב היינו אי לא יהיב סייארי' אבל אי יהיב סייארי' מצי מעכב והרי"ף והרמב"ם לא הביאו זה הדין אולי ס"ל דדחי' בעלמא הוא דמהא לא תסייען לר"ה אבל לקושטא אין לחלק בכך וא"ת הך בריתא כרשב"ג ואנן קיי"ל כרבנן וכר"ה ברי' דר"י כנ"ל לפי דעתם מ"מ כל הפוסקים חולקי' בכך והתנאי השני הא דאבר מתא אחריני' מעכב היינו כל אומנו' חוץ ממלמדי' תינוקות ויבואר לפנינו בסייעתא דשמי'.

התנאי הראשון דיהבי' סייארי' יש בזה ג' שיטות רש"י פי' נותני' עין בהבטם להיות נוהגי' לרוץ למקום שרואו' שם מזונות הלכך כיון שהכיר דהחורו ונתן שם מזונות בטוח הוא שילכדנו דה"ל כמאן דמטא לידי' ונמצא חברו מזיקו אבל הכא מי שבא אצלי' יבא ומי שבא אצלך יבוא כוונתו מבואר דלא מיירי' שפירש זה מצודה לצוד דגים אלא דג ידוע גדול שיתן זה עיניו בו ללכודו ע"י שנתן מזונו לתוך החור שרגיל הדגים לבוא שם ואז ילכדנו ע"י המצאה או

חכה וכשהם פורשי' מצודה לוכדי' הדג ההוא שהי' הוא בטוח שיבוא לידו וכיון שהי' מובטח שיבוא לו והרי זה לוכדו אסור וה"ה אם כבר היו הקונים בחנותו וגמר הפסוק ולא חסר כלום באופן שהי' בטוח שיקחו ממנו ובא זה ומוליכם לחוץ ה"ל גזל אבל לקבוע לו חנות בצידו אפי' לא יבוא עי"ז שום אדם לחנותו של זה הלא לא הי' בטוח שיבוא שום אדם אצלו אין כאן גזל אף על גב דאי לא הי' קובע חנותו בצידו עכ"פ הי' בחק האפשרי שיבואו אצלו ועכשיו ממש נמנע מ"מ אין בו גזל כיון שלא הי' בטוח אלא דסוף לשונו של רש"י קשה קצת דמסיים אבל הכא מי שבא אצלי יבוא ומי שבא אצלך יבוא משמע אינני מזיקך בידי' אלא כפשטי' ליזל ומי שירצה יבוא משמע אי בטוח שלא יבוא שום א' הי' אסור וזה אינו דבר והיפוכו מתחלת דברי רש"י והכי ה"ל אבל הכא לא הי' בטוח שיבואו אצלו לטחן או לקנות וצ"ל דס"ל לרש"י כיון שהוא הי' יחיד בהמבוי א"א שלא יבואו אצלו עכ"פ איזה טוחני' ועכשיו אי הי' מפסיק חיותי' לגמרי שלא יבוא עוד שום אדם אסור משום דהיינו כמו דג שנוטל ממנו מה שהי' בטוח שהרי הי' בטוח שעכ"פ א' או שנים יטחנו אצלו ע"כ צ"ל דה"נ עכ"פ איזה יבוא אצל זה ואיזה אצל זה רק שפוחת לו מכדי פרנסתו לו הי' בטוח בלאו הכי נמי שיבואו כולם אצלו ע"כ אינו מעכב ודוחק מנ"ל לרש"י זה.

ובמתני' ס"פ הניזקין מצודות דגים יש בהם גזל משום דרכי השלום וקאמר ש"ס באוזלי ואוהרי כ"ע ל"פ דהוה גזל גמור דכלי שיש להם תוך נינהו וקנו לי' כליו כי פליגי בלחי וקוקרי והקשו תוס' אי אפי' דג שכבר נצוד בחכה שלו אין בו גזל אלא משום דרכי השלום איך קאמר בשמעתין מרחיקי' מצודה מן הדג דיהיב סייארי ובטוח שילכדנו ולא יאה שכבר לכדו והועלה בחכה אפ"ה אין בו אלא משום דרכי שלום ות' תוס' התם בשהעלה בחכה במקרה והזדמן והכא בציד שאומנתו בכך יש בו גזל גמור אפי' לא נצוד רק שבטוח שילכדנו.

שיטה ב' לרמב"ם /לרמב"ן/ בחידושי' מרחיקי' מצודת הדג מן הדג רוצה לומר ממצודתו של זה שגם הראשון פירש מצודה וכיון שפירש מצודה מרחיקי' הם המצודי' שלהם וקאמר משום דיהיב סייארי' שכמה פעמים שהדגים כבר במצודה שלו וכבר הי' בטוחי' לו ושוב כשיראו מרחוק מצודי' של אלו ובתוכם מזונות יקבצו ממצודה שלו לתוך שלהם ונמצאו גזל אותו להדי' ולרמב"ן קשה איפכא הא באוזלי ואוהרי הוה גזל ממש דכליו קונים לו ובשמעתין משמע דהגזל הוא רק מטעם יורד לאומנתו ואלו לא פסקי' לחיותי' בכך לית לן בה ונ"ל נהי מי שנוטל בידי' מתוך אוזלי ואוהרי של זה ה"ל גזל ממש דכליו קנו לו מ"מ אי אירע שקפצו הדגים מתוך המצודה וחזרו למים הרי הם הפקר ומותרים לכ"ע כמציל מנהר ומזוטו של ים וה"נ מכיון שרואי' הדגים מאכל במצודה אחרת וקופצים לתוך המים ושטי' למצודה האחרת הוה אלו זוכים מן ההפקר רק שגורמי' בניזקו של זה שיקפצו הדגים ממצודה שלו ומשו"ה אי לאו דאומנתו בכך הוה שרי וגריע אפי' מלחי וקוקרי שנוטלו בידי' מחכה של זה והכא גרמא בעלמא היא.

ולשיטה זו דוחק קצת לשון מרחיקי' מצודה מן הדג דה"ל מרחיקי' מצודה ממצודה כיון דהעיקור /דהעיקר/ הוא במה שניצודו במצודתו של ראשון וכי האי גוני דקדק ביש"ש וי"ל דג מת קאמר שמניח במצודה כפי' ר"מ אביו של ר"ת בתוס' קידושין והנה לכאורה י"ל הא דפליגי במרדכי יש דנין דין מערופי' ויש שאין דנין דמערופי' הוה קצת בטוח כעין יהיב סייארי דפירש"י ולא הוה בטוח כפירושו של רמב"ן שכבר בא לידו וניצוד והשתא פליגי

בפירש"י ורמב"ן והיינו דמייתי רמ"א ס' קנ"ו ד' מחלוקות יש דנין מערופי' היינו כפירש"י ויש אין דנין היינו פי' רמב"ן וכבר כתבתי דעכ"פ מהפך בחררה הוה נמצא איכא עוד ב' דיעו' דמייתי מ"מ יש מתירי' אפי' לכתחלה כר"ת דהוה הפקר ויש אוסרי' על כ"פ כרש"י וסייעתו דבהפקר נמי שייך הפוך בחררה והנה רמב"ן כתב יש פוסקי' כר"ה והוא כ' דלא מחוור דסוגי' דשמעתא משמע ר"ה ברי' דר"י פליג אר"ה ורבנן דרשב"ג פליגי אדר"ה ונ"ל היש פוסקים כר"ה טעמי' כנ"ל דמפרשי' יהבי סייארי כרמב"ן ודחוק הוא בלשון הבריתא דה"ל למימר מרחיקי' ממצודה אע"כ דחי' בעלמא הוא מהא לא תסייען דה"א דמיירי ביהבי סייארי אבל למסקנא אינו כן ואשנויי דחיקא לא סמכין ופסקו כר"ה.

שיטה ג' שיטת הריאן מיגאש הובא בשיטה מקובצת למס' ב"ב דיהבי סייארי שהדגים שולחי' שלוחים ובורחי' ממקום המצודו' והענין שזה הצייד נתן עיניו בדג גדול שמחיתו ממנו כדגים של רבב"ח ורוצה ללכדו ואינהו דייגים פורשי' מצודו' ללכוד דגים קטנים כדרכם והוא מעכב על ידם עד כדי ריצת הדג מהלך פרסה דטרם שיוצא הדג הגדול ממקום מנוחתו אל מקום חורו של זה שהניח מזונו' שולח שלוחי' דגים קטנים לראות אם יש עקולי ופשורי על הדרך וכשרואי' מצודה פרושה מודיעים לו ותו לא יבוא לידי צייד הזה שהטריח עליו ללכדו והיינו דאיכא בין מצודו' לרחיים דהכא פסקי' לחיותי' לגמרי שהרי לא יבוא לידו זה הדג כלל והכא ברחיים פחתי' לחיותי' ולא פסקי' דהרי גם אצלו אפשר שיבואו לטחון אבל הכא פסקי' לחיות מההוא דג לגמרי והחילוק העיקר הוא בין פסקי' לפחתי' לחיותי' ע"ש וצריך קצת לדחוק בלשון ר"ה נמי אמר דקפסקות לחיותי' וצ"ל דר"ה קאמר שזה טוען כן ושומעי' לו ומעכבי' על אידך וש"ס מסיק דאינו כן דלא הוא אלא פחיתות חיות ולא פסיקא ולשיטה זו אפי' הי' בטוח שיבוא לידו כרש"י או כרמב"ן מ"מ לא עדיף מלחי וקוקר ואף על גב שאומנתו בכך כיון דלא פסיק לחיותי' לגמרי ואמנם אי פסקי' לגמרי מההיא מילתא אפשר אפי' לא הי' בטוח כל כך מעכב על ידו ועוד יש חידוש דין לשיטה זו דלרש"י ורמב"ן האחרון נהנה ממה שהי' בטוח לראשון ולשיטה זו אפי' אין השני נהנה בדג זה שטרח בו הראשון רק שמעכבו שלא יבואו לידו אפ"ה אסור ובאמת בלשון הריאן מיגאש שלפנינו קשה להבין פירושו איך יברחו ממצודו' הרבה ולא ממצודה א' וכפי מ"ש ניחא ומ"מ לדינא אין נפקותא.

והרב"י מייתי דברי אביאסף שבמרדכי ומבוי הסתום מג' צדדי' רק בצד א' נכנסו לו וראובן דר בסופו הסתום ובא שמעון לדור נגד שאין הגוי יכול לילך אא"כ ילך תחלה לפני פתח שמעון נראה דיכול לעכב עליו כדר"ה וכ"כ בהגה' מיי' פ"ו משכנים ועל זה נבנה יסוד הראשון שבתשו' רמ"א ס' י' וצ"ע אי פסק כר"ה מה צורך לאורך הזה ואי ס"ל הלכה כר"ה ברי' דר"י אך בהא מודה ק' מנ"ל הא ועוד א"כ איך כ' הגה' מיי' דפסק כר"ה ברי' ונלע"ד דודאי הך דר"ה קשה מ"ש רחיים דנקיט דוקא וע"כ הי' נראה לאביאסף דר"ה לא אמרה אלא בכי האי גוני שמעכב הראשון על השני שאין אדם עובר להשני קודם שיגיע לפתחו של ראשון כגון במבוי סתום וזה שייך ברחיים שמשמיע קול וכל עובר עליו יודע ושומע ביום ובלילה שיש כאן רחיים ומי פתי ילך אל השני כיון שהראשון קודם לו נמצא פוסק לחיותי' לגמרי וכעין אביאסף מיירי בחנות פתוחה וחנוני יושב ופירות לפניו וכל עובר במבוי פוגע בראשון תחלה ופוסק לחיותי' לגמרי אבל שארי אומנו' כגון חייט ובורסקי' לא שייך דין זה בשום אופן אפי' דר בראש המבוי וזה בסופו מ"מ אין הכרח שילך אל הראשון ולא אל השני כי מנא ידעי כ"ע שיש כאן

חייט או בורסקי וליכא אלא פחתי ולא פסקי לחיותא ומזה לא מיירי ר"ה ומסייעא לי' הש"ס ממצודה דמפרש כהריאן מיגאש דנתן עיניו בדג גדול וע"י מצודה שבאמצע הדרך פסיקי לחיותי לגמרי שלא יבוא הדג אל גבולו כלל ודחי ש"ס דלמא שאני דגים דיהיב סייארי כפירש"י או רמב"ן שהי' בטוח בו וגם פסיק לחיותי' אכן אפי' פסיק חיותי' לגמרי ולא הי' בטוח בו לא ואין כאן סיוע לר"ה ומ"מ דיחוי בעלמא הוא מהא לא תסייען אבל הלכתא כר"ה היכי דפסיק לחיותי' לגמרי מעכב אבר מבואי' אפי' אינו בטוח ור"ה בר"י לא פליג אדר"ה כלל אלא מיירי משארי אומניו' וחניות של אומניו' שאינם דומי' לרחיים ודג או במבוי מפולש שאינו אלא פוחת חיותי' ולא פוסק לגמרי ובזה יש לחלק בין שייך בכרגא דהכא ללא שייך. ובזה א"ש דאמר ר' יוסף מודה ר"ה בתינוקות של בית רבן וקשה בתרתי מ"ט נקט ר"ה דלית הלכתא כוותי' וכל הפוסקים הביאו ונדחקו דנפקא מני' לדין לבר מתא אחריתי והוא דוחק ותו מ"ט נקט תינוקות שב"ר ולא נקיט שארי עושה מצוה לרוב הפוסקים דקיי"ל כוותי' דכל עושי מצוה אינם מעכבי' זע"ז ולהנ"ל נחא דתינוקות של בית רבן משמיעי קול מקרון כדמשמע במתני' דכילל פי' קול הפטיש וקול תינוקו' של בית רבן לאוקמתא דרבא אף על גב דמתני' מיירי נמי מטעם נכנסי' ויוצאי' מ"מ אמת כן הוא שמפורסם בית מדרש של תינוקות ופוסק לחיותו של זה שאחריו ובכי הא מיירי ר"ה והלכתא כוותי' דליכא מאן דפליג אבל שארי עושה מצוה לא שייכי כלל בדר"ה.

אלא לפ"ז יש לעיין מאי פריך ש"ס מברייטא דחנות ומרחץ אדר"ה דלמא התם בפוחתי חיותא ולא בפוסק חיותא מיהו בריתא י"ל מדיהיב טעמא אתה עשה בתוך שלך ואני עושה בתוך שלי משמע דאין לחלק ע"כ פריך שפיר אבל מאי מסיק כתנאי דר"ה כרשב"ג הא כרבנן נמי אתי דאפי' נימא מלמד תינוקות דבריתא היינו תשב"ר כשיטת ר"ש בר אברהם בתוס' מ"מ הא מצי איירי במבוי מפולש שאינו פוסק לחיותא כיון שנכנסי' לה משני צדדי' ומכ"ש אי מיירי במלמד תינוקות של נכרים דודאי לא בשופטני עסקי דמלמדי' דתם ותפלתם אצל ישראל אלא במלמדת אומנות כתיבה ותשבורת כמ"ש רמב"ם ולפנים כזאת בישראל לא למדו בני ישראל בילדותם שום אומנו' כ"א תורה כר' נהוראי שלהי קידושי' ועיי' כתו' מ"ט ע"א ע"כ נקוט תינוקו' נכרים ולעולם באומנות מיירי ולא אוושא מילתא כולי האי בקולם ולא דמי לרחיים ועי' פי' משנה רמב"ם גטין ס"פ האומר ועוד לענין תשב"ר אי אינו דר ממש בצידו ויש בתים אחרי' באותה מבוי בין זה לזה הרי יכול ללמוד עם בני מבוי שלו ולא פסיק לחיות' לגמרי אלא פחת לחיות' ואפי' כרבנן נמי אתי' והוה תינוקות דומי' דבורסקי ואינך ואמאי מוקי לר"ה כתנאי וי"ל אה"נ אלא בריתא אמאן תרמי' דקתני בי' טעמא שזה עושה בתוך שלו אבל למסקנא אה"נ ר"ה כרשב"ג ומחלקתו אתי' והלכתא כוותי' וזו היא שיטה מחוורת שסמך עלי' רמ"א בתשובה הנ"ל ולהאי שיטה כל בפסק חיותי' מההיא מידי לגמרי ואומנתו בכך אפי' לא הי' בטוח שיבוא לידו לא כבטחון דרש"י ולא כרמב"ן ורק שנגמר הפיסוק וכדומה אסור מן הדין והוה גזלן גמור כמ"ש רוקח דמייתי יש"ש הוה זהיר ולא תשיג גבול רעך ולא תקח מחייתו וכו' ואין לך גזלן כמותו ואם לא ישמע לקול מורהו יש להבדילו ולנדותו עד שיתן עוותיהו ולשיטה הנ"ל אפי' אינו נהנה מדג של חברו כלום מ"מ חייב.

התנאי השני דאפי' בר מתא אבר מתא אחריני דלא שייך בכרגא דמעכב היינו כשאנו תשב"ר דהיינו מקרי דרדקי אבל מקרי דרדקי לא מצי מעכב ובספרי' שלנו הגירסא דאמר מר עזרא תיקן וכו' ותוס' מחקו אך בתר

הכי גרס' וניחוש דלמא אתי לאיתרשל ומשני קנאת סופרים תרבה חכמה וברמב"ן משמע דלא גרס הך ק' אלא סתם מודה ר"ה במקרי דרדקי משום קנאת סופרי' וכו'.

ונראה ודאי למאן דס"ל דוקא מקרי דרדקי א"כ שפיר גרסי' טעמא משום קנאת סופרים אבל למאי דקי"ל ה"ה לכל אומני מצות אין מעכב א"כ מ"ש דנקט הכא טעמא משום קנאת סופרי' טפי מבשארי אומני מצות אע"כ גרסי' וניחוש דלמא אתי לאיתרשולי פי' אם לא יהי' פרנסתו בריווח יתרשל מללמוד יפה וכדומה ומשני אדרבא הא עדיף קנאת סופרים תרבה חכמה וברוכלי' וכי הני לא שייך אתי לאיתרשולי דודאי לא יעזוב חנותו בשבילו שגם אחרים יבואו בעיר אבל מלמדי' יתרפו ממלאכתם אי לאו דראו חכמינו ז"ל הא עדיפא דקנאת סופרים תרבה חכמה.

מזה נ"ל בכל מלאכת שמים דאיכא למיחש לאיתרשולי ולא שייך קנאת סופרים תרבה חכמה אין להתיר להזיק חברו אדרבא יש להחמיר ולאסור טפי למגדר מלתא ומכ"ש היכי דעי"ז מזלזל הפרגמטי' והסוחרי' מפסידים מקחם דע"כ לא אמרי' זכור לטוב אלא היכי דמוכר בזול ויריוחו הקונים ולא מפסיד המוכרים מהקן אבל לקפח פרנסתם לא דהרי מתריעי' על פרגמטי' בב"ב צ"א ע"א אפי' על יין ושמן מכ"ש על מלאכת שמים דאתי לאיתרשולי ובמ"כ מתי"ט פ"ה ממע"ש משנה ב' דהרי כ' שרבו הפירות ואין קונה ע"ש ואיך תלה זה בפלוגתא דר' יהודה הלא בכי האי גוני מתריעי' על הפרגמטי' ואיך יניח לזלזל המקח. והנה הנהיגו רבותינו הקדושים אשר מפיהם אנו חיים ומימיהם אנו שותים לגוזר /לגזור/ חרמא ושמיתו' על מדפיסי' ספרים שלא ישיגו גבול מדפיסי' הראשונים על זמן מה ובדקתי בספרים ומצאתי הסכמה קרוב למאתים שנים ונרא' שהתחיל זה אחר שהדפיס מהר"ם פאדוה ספרי רמב"ם שלו והשיג נכרי אחד גבולו וגזר רמ"א גזירתו כמבואר בתשוב' מכאן ואילך החלו לגדור בפני פורצי פרץ ורגולי לכתוב בהסכמה שלא יהי' שלוחי מצוה ניזוקין ואין הכונה שלוחי מצוה כבא"ח סי' תל"ב כמו שהשיב לי גאון א' התם אין ניזוקין הבטחה היא מהקב"ה שלא יזוק ומ"מ אפי' אמר בשביל שיחי' בני ה"ז צדיק גמור אלא שצריך שיהי' בשעת מצוה אבל אח"כ לא ואמרתי בחידושי שזה מבואר בקרא ופנית בבקר והלכת לאהליך ודרשי' שתמצא אהליך אך בתנאי ופנית בבקר מיד ולא יעכב יותר מהמשכת זמן עלייתו לרגל ולינה ומיד יפנה ואז הובטח שימצא אהלו בשלום אבל מה שמעכב יותר אח"כ אין כאן הבטחה שימצא אהלו בשלום אא"כ מתעכב למצוה אחרת להקריב עוד קרבנו או כמ"ש תוס' בב"ב כ"א ע"א ד"ה כי מציון וכו' ואז מתחיל בטחון שלא יזוק מאותה מצוה אבל בטחון הראשון אינו נמשך אלא על בקר וכ"ז התם אבל הכא לשון מושאל בעלמא הוא דעל כ"פ מדפיסי' ספרים ותגריהם ותגרי' תגריהם שלוחי מצוה הם אעפ"י שכל כוונתם להנאת עצמם ואחז"ל ר"פ מקום שנהגו שעל העוסקי' המה שלא לשם שמים התפללו אנשי כה"ג שלא יתעשרו שאם יתעשרו לא יתעסקו ש"מ שצריכי' להם אף על פי שעוסקי' שלא לשמה וכל הרוכלים עוסקי' שלא לשמה אפי' ר' אלכסנדר' בציפורי עוסק הרוכלות הוא להשתכר פרנסתו ולא להמציא בשמי' לבנות ישראל ומ"מ צריכי' לחוש להם והכא בנידון הנ"ל ידוע שהמדפיס א"א אם לא ידפיס ספרים למאות ולאלפים ואנחנו עם ה' מעטי' במדינה זו וא"א שימכרו במדינה זו וספרי ש"ס ופוסקי' ומפרשיהם לא יצרכו אלא לשוקדי תורה ומועטי' הם בעו"ה וכיון שא"א להדפיס כ"א סך עצום ורב ע"כ כולי עלמא כחדא מתא יחשב וכולהי שייכי בכרגא דמרא עלמא ית"ש ואם

ידפיס עוד אחר ספר זה במשך זמן קצר אפי' מאה פרסאות מפה לא ימכור זה ספריו נמצא הפסיד את שלו ומי פתי יקרב אל הדפוס בודאי בספרי' קטני' סידורי' ומחזוריים השוים לכל נפש כל מדפיס סגי לזה בבני מדינותינו ראיתי במחזורי קטנים שנדפסו באמסטרדם שנת תצ"ח שהסכימו הגאוני' שלא לגזור חרם וכו' על הגאון מהר"א ברודא כשגגה יצאה שנתן הסכמה וחרם על מחזור קטן ואפי' בש"ע קטנים לא נהגו לאסור אם לא שיש בו דבר מחודש כמ"ש בהקדמה והסכמת ש"ע קטן של הגאון בית אפרים אבל שארי ספרי תלמוד בודאי אתי לאתרשולי ומי ידפיס ויהי' קרוב להפסד ורחוק מן השכר ולא יהי' ספרי' מצוי לעוסקי תורה ע"כ ראוי' הי' לגדור גדר ואפי' לא יהי' מן הדין ואף עפ"י שלא נמנו עליה חכמי ישראל בצירוף ובמנין א' מ"מ המנהג שנהגו הכל מכמה מאות שנים ומצאתי בסוף ס' מקח וממכר לרבנו האי שנדפס שנת שס"ב נתנו הסכמה וחרם על עשר שנים ובאו עה"ח כמה גאונים ובתוכם הגאון מו"ה יהודה סראואל המופלג הידוע והגאון מו"ה יוסף פאמיגא בעה"מ ס' פורת יוסף הנדפס אצל שיטה מקובצת על ביצה וע"ש בהסכמת הג' שאגת ארי' שהי' זה המחבר שנת ש"ן ונתן הסכמה הנ"ל שנת שס"ב ובש"ך בלי סמ"ע נדפס שנת ימ"י המשי"ח לפ"ק הסכי' ונתן חרם הג' מה' שעפטיל ז"ל ומה' העשיל ז"ל בשנת ת"ב והג' עבודת הגרשוני ובעל ב"ש ז"ל ע"ש ואין פוצה פה ומצפצף הוה כהסכימו כלם ומדפיסי' כלם ניחא להו בהאי תקנתא וכבר כ' רמ"א בתשו' סי' נ"ב בהאי ענינא דמשיג גבול דמופלג בתורה יכול לגזור נידוי בכך אפי' אינו תלמידיו ונ"ל מש"ה גזרו על המדפיסי' משום דרובם אינם ת"ח ומחוייבי' ע"כ לכנוס בעול מופלגי תורה גוזרי גזיר' אבל על הקונים לא גזרו דרוב קוני ספרים ת"ח הם ואולי לא יהי' נכנעים לגאונים ההמה אף על גב דלא שכיחי גדולי' כ"כ דעדיפי מגאוני המסכימים מ"מ אחזו בסנסני ענוה וגזרו על המדפיסי' ובפרט דאינהו גופיהו ניחא להו ויש לתמוה על הרמ"א בתשובתו אחר שהאריך שמדינא גוזר חרמו ופורש מכמרתו מ"מ לא גזר אלא על בני מדינתו ולכאורה היינו טעמא משום שרוב יסודותיו בנוי על המדפיס ולא על הקונים רק מ"ש ביסוד השלישי אבל שארי היסודו' הכל על המדפיס ע"כ לא עצר חיל לגזור על הקונים ת"ח שהם חוץ למדינתו ודברי ריב"ש סי' רע"א נמי הם כשגזר על ת"ח שחוץ לגבולו ואינם תלמידיו כעובדא דהתם וא"כ שיש עכ"פ מנהיג ת"ח במדינה אחרת החולק עליו על זה אבל הכא כ"ע וכל גאוני ארץ ניחא להו להטיל גודא על משיגי גבול.

ואפי' נימא חלילה שטעו או הטעו העולם בחרם שנתנו ע"ד אשוו וזביני ואי לא דרישנא לכו וכו' ועי' סמ"ע סי' י' מ"מ שנהגו כך וכבר הי' כל מדפיס בטוח שלא יבוא אחר וישיג גבולו נמצא היו בטוח במערופי' שלו יותר מצודת דג לפירש"י ופסיק חיות טפי הרבה ממצודה ורחיים לאביאסף דהתם מניעת הריוח והכא מפסיד את שלו שהוציא עליו כמה אלפי' דלא סגי בלא"ה בדפוס ולא מקרי לגבי השני הפקר דהרי יכול להרויח בספר אחר אם זה הדפיס ש"ס ידפיס הוא רמב"ם למה ידפיס ש"ס כמותו והלא הראשון אינו יכול לעסוק בדבר אחר שכבר הוציא הוצאותיו על ש"ס והוא יכול לדפוס רמב"ם וכדומה העל זה לא יגזרו נח"ש ברוך שבחר בהם ובדבריהם וכביר מצאו אנשי חיל ידיהם.

וגם החרם בכתב ס"ל להגאונים דהוה שבועה וחרם וכבר הארכתי בזה במקום אחר וסמ"ע סי' ע"ב וש"ך בי"ד סי' רל"ב סקי"ב כבר הלכו בו נמוש' בתשו' חו"י סי' קצ"ד האריך ובאמת כשכותב שבועתו בפועל בזה הלשון

הריני נשבע כך הוה שבועה גמורה ק"ו מדיבור דמעשה עדיף מדבור ואם כי הארכתי בזה בתכלית האריכות במקום אחר פלפלתי בדברי שב יעקב ח"ז ד"ה סי' מ"ט ככל הצורך כעת נ"ל עוד ראי' ממ"ש ח' ריטב"א ספ"ק דמכות בפשיטות דאפי' לרש"י דס"ל מפיהם ולא מפי כתבם שלא ישלחו עדותם לב"ד היינו כששולחי' אבל אם המה עומדי' לפני ב"ד ומניחי' כתבם ואמרי' מ"ש כאן אנו מעידי' זה הוה מפיהם ע"ש יצריך לומר דמודה לסברת ר"ת דאלם גמור לא מהני גם זה כיון שאינו יכול לומר בפ"י מ"ש כאן אני מעיד דאלת"ה תקשי לי' סוגי' דגטין ע"א ע"א וק"ל מ"מ כך כ' הריטב"א והסברא נוטה כך דהרי קיי"ל בסנהדרין' ופסקי' בש"ע אף אני כמוהו כשר אפי' בדיני נפשות מן התורה ובמגדף הורגי' על זה אף על פי שלא העיד כלום אלא אמר אף אני כמוהו ומ"ש זה מ"ש כאן אני מעיד לפניכם ולפי זה צ"ע גדול מ"ט הצריכו שיעיד העד הראשון ויברך השם ויחייבו לקרוע הלא טוב שיכתוב את ברכת השם ולא יוציאנו מפיו ולענין עדות סגי אפילו בד"נ כשיאמר זה מעיד בפניכם אע"כ אין שום חילק אדרבא גריע טפי מעשה מדיבור וכמ"ש חו"י כנ"ל דעת הגאונים כותבי חרמי ההמה ואין לזלזל ומ"ש בתשו' רשב"א שבב"י א"ע סי' צ"ו היינו באינה יכולה לכתוב אלא להרכין אבל אם יכולה לכתוב לית טב מיני' ויש לעי' קצת בתשו' רמ"א שהטיל גודא על הקונים משום וכי תמכרו ממכר לעמיתך ומשום דנקיטא שוקא לת"ח וקשה אם עי"ז נוכל להטיל גודא על הקונים א"כ אמאי כ' טור ח"מ סי' קנ"ו בשם רמ"ה אי איכא נכרים דמזבני וליכא רווחא לת"ח מותר לכל אדם למכור הלא אסור לקנו' מהם קודם שמכר עמיתך וכי היכי דאסור למכור קודם שמכר ת"ח סחורתו ה"נ אסור לקנות כ"א מעמיתך וצ"ל דרמ"א דקדק דהא לית לי' רווחא לצורבא מרבנן ומיירי שעיקור המשא ומתן והריוח הוא מקונים ארמאי ולא מקונים ישראל שהם מועטי דמועטי והת"ח שפתח חנותו אדעתא דקוני גוים פתח וכיון דאיכא נמי מוכרי' גוים אין לו רווחא לת"ח ומפסיד ישראל על מגן וע"כ הכי הוא דאל"ה הא דרמ"א היא משנה שאינה צריכא ופשיטא יותר מביעא והת"ח בעצמו לא יבקש זה לנקוט שוקא לארמיי' ולהפסיד אחיו אע"כ כנ"ל דודאי הקוני' ישראל בלא"ה לאו רשיעי נינהי או הב"ד יכוף אותם לקיים או קנה מיד עמיתך נמצא עכ"פ מרויח במאי דנקיטנא לי' שוקא דקונים ישראל' יקנו ממנו ולא משארי ישראל' והוה סד"א דנקיטנא לי' שוקא לת"ח קמ"ל כיון דעיקור הריוח הוא מקוני ארמאי' ואדעתא דדהו הביא סחורתו משום רווחא פורתא דקוני ישראל לא נפסיד הפסד רב לסוחרי ישראל והשתא זה שייך דוקא בשארי סחורה אבל ספרי קודש שהיא סחורה שאינה נמכרת אלא לישראל דוקא יפה כ' רמ"א בתשובה לאסור על הקוני' מהאי טעמא דאו קנה מיד עמיתך ומטעמ' דת"ח. נמצינו למידן /למידין/ במדפיסי ספרים אפי' יהי' מדפיס מן העמים שאינו צריך לשמוע לחכמי ישראל ועוד אפילו גזר המלכות שלא להבי' ספרים מחוץ למדינה לתוך מדינתו וא"א להבי' ספרי' ההם למדינה ועוד אפי' ניתן רשות להמדפיס הזה מהמדפיס הראשון להדפיס ספריו לא הותר כלו עיי' מרדכי פ' חזקת הבתים בענין חזקת היישוב דמייתי בהגהת רמ"א סס"י קנ"ו והכא אומדן דעת דלא הותר אלא לזה במדינתו כי סמך שהישראל' חוץ למדינתו לאו רשיעא נינהי לעבור על או קנה מיד עמיתך ואי לא צייתו רובץ עליהם דברי רמ"א בתשובה הנ"ל ואך פשיטא שאין רשות לשום מדפיס ישראל לקבוע בדפוס במשך זמן החרם הראשון ועיין תשו' זכרון יוסף.

וא"כ בשארי מדפיסי' כ"ש במי שהוציא דבר חדש ובתנאי שלא יהי חי' תורה ופסקי הלכות שאסור ליטול שכר וליהנות ממנו בעה"ז אבל מגיהי ספרים ופוסקי טעמי' דמותר ליטול עליהם שכר וכגון החכם השלם מו"ה וואלף היידנהיימר שי' שנודע לי מהגאון מחנה לוי ז"ל כילה כמה זמנים בהגהת הפיוטים ולתרגמם בלשון אשכנז ואלמלא הוא הפיוטים כבר נשתקעו ולא נאמרו בדורות הללו כידוע והוא טרח וקיבץ כמה ספרי' למאות הנצרכי' לזה העסק והוציא ממון רב והשכין ספריו ועדיין נשאר חייב כל זה כל לי הגאון הנ"ל ז"ל וגאונינו רבותינו חסידי אשכנז זצ"ל קבעו שכרו למינקט לי' שוקא על כ"ה שנים שלא ישיג אחר גבולו אלא שלא הי' ביכולתו להדפיס בפ"א מה שיספק /שיספיק/ לכל ישראל על כ"ה שנים ע"כ מדפיס וחוזר ומדפיס והכל הוא ליטול שכרו כאילא ביבנה וכמגיה' ספרי' בירושלים וכת"ח שמלמדי' הלכ' שחיטה וקמיצה שיטלו שכרם מתרומת הלשכה וכחנני' בן חזקי' בן גודי שהעלה לו ג' מאות גרבי שמן פ"ק דשבת ע"ש ומשמע משל ציבור העלו לו דאל"כ ה"ל למימר והעלה לו אע"כ משל ציבור ואלו הם נטלו בשעת מעשה ומעות מזומן והוא נוטל עכשיו לפרוע חובותיו ממה שעבר ואינו נוטל מעות מתוכן אלא נקיטות שוקא בעלמא ושארי המדפיסים ידפיסו מחזורים אחרים או ספרים אחרים ולמה יהנו במה שהמציא הוא וה"ל כציד דגים אליבא דר"מ אביו של ר"ת בתו' פ' האומר שהוא הצייד גרם קיבוץ הדגים ע"כ ירחיקו שארי הציידים רחוק פרסה כנ"ל וה"נ דכוותי' בשגם שהוא מלאכת שמים ואתי לאיתרשולי דמי פתי יעסוק באופן זה ויפסיד זמנו וממונו ויבואו אחרים וישיגו גבולו ע"כ יפה עשו הגאונים לגדור בעד המדפיסי' ולא יצאו ולא יהי' שלוחי מצוה ניזוקי' מחדשים לבקרים לרומם בית אלקינו ולהעמיד חרבותיו ויפוצו חוצה מעינותיו כנלע"ד ללמד זכות על אבות העולם ולא יוסג גבול עולם יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם הכ"ד אדם מועט לעולם. משה"ק סופר מפפד"מ.

תוספות מסכת קידושין דף נט עמוד א ד"ה עני המהפך

עני המהפך בחררה ובא אחר ונטלה כו'. ואומר ר"ת דאיסור דמהפך דנקט הכא לא שייך אלא דוקא כשרוצה העני להרויח בשכירות או כשרוצה לקנות דבר אחד וחבירו מקדים וקונה והוי דומיא דרב גידל ומש"ה קאמר דנקרא רשע כי למה מחזר על זאת שטרח בה חבירו ילך וישתכר במקום אחר אבל אם היתה החררה דהפקר ליכא איסור שאם לא זכה בזאת לא ימצא אחרת ומיהו קשה מההיא דפרק לא יחפור (ב"ב דף כא:) דקאמר התם מרחיקין מן הדג כמלא ריצת הדג אף על פי שהוא של הפקר ונראה דהתם היינו טעמא מפני שהוא יורד לאומנתו כי ההיא דקאמר התם (שם) האי בר מבואה דאוקי ריחיא ואתא בר מבואה ואוקי בהדיה מצי לעכובי עליה דקאמר ליה דקא פסקת לחיותאי ועוד אומר רבינו מאיר אביו של ר"ת דמיירי בדג מת שכן דרך הדייגים להשים במצודות דג מת והדגים מתאספים שם סביב אותו הדג וכיון שזה פירש מצודתו תחילה וע"י מעשה שעשה זה מתאספים שם סביב ודאי אם היה חבירו פורש הוה כאילו גוזל לו ויכול לומר לו תוכל לעשות כן במקום אחר ומכאן נראה למהר"ר יצחק שאסור למלמד להשכיר עצמו לבעל הבית שיש לו מלמד אחר בביתו כל זמן שהמלמד בביתו שמאחר שהוא שכיר שם ילך המלמד במקום אחר להשתכר שם אם לא שיאמר בעה"ב דאין רצונו לעכב המלמד שלו אבל אם שכר בעה"ב מלמד אחד יכול בעה"ה אחר לשכור

אותו מלמד עצמו ואינו יכול לומר לו הבעה"ב לך ושכור מלמד אחר דנימא ליה אין רצוני אלא לזה שהרי כמדומה לי שזה ילמוד בני יפה ממלמד אחר.

שו"ת נודע ביהודה מהדורא תניינא - חושן משפט סימן כד

תשובה על דבר אשר נשאלתי מק"ק ליווארני וז"ל השואל. ראובן חיבר פירוש על סדר נזיקין וקדשים והלך אצל שמעון המדפיס ונתפשר עמו בסך ידוע בעד כל דף שידפיס לו אלו השני סדרים עם פירש"י ותוספות ופירוש של המחבר הנ"ל למטה. והנה דרך המדפיסים אחר גמרם כל דף ודף סותרים סידור האותיות לסדר מהם דף אחר וזה המדפיס יש לו הרבה אותיות לכן לא קלקל הסידור והניחו כמות שהוא רק הסיר מלמטה הפירוש החדש והדפיס לעצמו שני סדרים הנ"ל עם פירש"י ותוס' שיהיו מוכנים בידו בעת הפנאי שישלים להדפיס כל הש"ס. וטען ראובן המחבר הנ"ל יען שתשלומי שכירות המסדרים האותיות הוא היה משלם ועתה למה יהנה שמעון מסידור אותיות חנם ויחזיר לו חלקו מסידור האותיות כדין כל הנהנה ממלאכת חבירו כדין מעין המשקה שדות והמקיף את חבירו משלש רוחותיו. ושמעון טוען מאחר שהאותיות הם שלו יכול להשתמש בהם כרצונו ואין כח ביד ראובן לקלקל הסידור וכו'. יורנו רבינו הדין עם מי. עכ"ל השואל:

אומר אני אם הוא כפי הנראה מלשון השואל ששמעון נתפשר עם ראובן בקיבולת בסך ידוע כל דף ועל שמעון מוטל שוב לשלם להמסדרים ולהמדפיסים ובעד הנייר הכל משלו, א"כ אין לראובן שום טענה על שמעון וכיון ששמעון נותן אותיות אחרים להדפיס הצורך לראובן ואינו מעכב מלאכתו בזה בטלה טענת ראובן ויכול שמעון לומר מתחלה אדעתא דהכי נתפשרתי לפי שידעתי שאוכל להיות נהנה גם אני מהסידור והלא שמעון הוא המשלם להמסדרים ולא ראובן. ואמנם אם המעשה היה כי חיטבו מתחילה בעת השכירות כך וכך אני נותן להמסדרים וכך וכך בעד פרעסין ציהען וכך וכך בעד נייר והמותר בעד נתינת האותיות ודיו ואז שמעון הוא המשלם להמסדרים בעד הסידור ולא ראובן וראובן רוצה ליהנות מהסידור אז שייך טענת הצדדים הנ"ל: ואומר אני מה שטען ראובן ששמעון מחוייב לשלם לו מה שנהנה ממלאכת הסידור ששילם הוא כדין כל הנהנה ממלאכת חבירו כדין מעין המשקה שדות וכדין המקיף את חבירו, בשניהם אין הדמיון עולה יפה כי דין מעין המשקה הוא בח"מ סימן ק"ע סעיף א' ושם מיירי שכלם באים וצריכים להשקות וצריך התחתון לסייע לעליון כי גם הוא צריך שילכו המים דרך שם, ולא מיירי שם שכבר חפר העליון ובא אחר כך להוציא מן התחתון שסייע לו מה שכבר חפר כי בזה באמת אם היה להתחתון שדה שלא היה דרכו לזרוע אך עתה שכבר חפר העליון רוצה הוא לחפור יותר שיגיע הנהר גם לשדהו ויזרענה, באמת אין התחתון צריך לסייע למה שחפר העליון והרי זה נהנה וזה לא חסר ולא יגרם לו הוצאה יתירה ע"י שדה שלו. ואמנם בזה אם העליון טען אם לא תסייעני אשוב לקלקל מה שתקנתי ואסתום מה שחפרתי וגם לי גם לך לא יהיה אם לא תסייעני. נלענ"ד שיכול העליון לעשות כן ואף דכופין על מדת סדום אומר אני דלא שייך בזה מדת סדום כיון שיודע שהתחתון צריך לזה ויהיה מוכרח לפייסו בזו, ולא מיבעיא לדעת הרא"ש שהוא דעת היש אומרים שהביא רמ"א בסימן קע"ד סעיף א' בהגה"ה פשיטא דלא שייך כופין במידי שיודע שחבירו היה צריך להעלות לו בדמים אלא אפילו לדעת הרמב"ם שהוא

דעת המחבר שם בש"ע מ"מ היינו בשדה של שותפות שיש לזה זכות כמו לזה ועדיין לא הוכר חלקו של שום אחד ושום אחד לא הוציא הוצאות כלום סבירא ליה להרמב"ם שכופין על מדת סדום אבל היכא שזה הוציא הוצאות וחפר נגד שדה שלו שיבואו המים לשם ואח"כ רוצה זה של מטה ליהנות מחפירה זו בחנם וליהנות משל חבירו ממש לא שייך כופין על מדת סדום והרי זה דומה למי שרוצה לדור בחצר חבירו אפי' בלא קיימא לאגרא וכי יש שום הוה אמינא שיכופ זה את חבירו שיניחנו לדור בחצירו חנם וע"כ לא אמרו אלא שכבר דר בו שא"צ להעלות שכר על העבר. ועי' במס' ב"ק דף כ' ע"ב בתוס' ד"ה הא אתהנית.

ואמנם מדברי המרדכי בפרק כיצד הרגל שהביא רמ"א בסימן שס"ג ס"ו בהג"ה שכתב הטעם שלא יכול לכופו לדור בו בחנם משום דאי בעי בעל החצר להשכירו היה יכול וכו', משמע שדבר שאינו יכול להרויח בו יכול זה לכופו אף לכתחילה, מ"מ נלענ"ד דעכ"פ פשוט שזה רק להרמב"ם בריש סימן קע"ב אבל לדעת הרא"ש פשיטא דלא שייך בזה כופין על מדת סדום: וכ"ז אם היו באים לדין קודם שהדפיס שמעון אבל אחר שכבר הדפיס ורצה ראובן לחייב את שמעון מטעם מקיף את חבירו ג"כ לא דמי דהרי בפירוש אמרו בב"ק דף כ' ע"ב ששם הטעם דגרם לו היקפא יתירה אבל כאן לא גרם לו הוצאה יתירה דתשלומין להמסדרים לא איכפת להו להמסדרים אם ידפיסו בסידור זה מעט או הרבה תמיד תשלומין שלהם שוה כי טרחת הסידור הוא שוה. והנה בש"ע בסימן קנ"ח סעיף וי"ו לא נזכר גרם הניקף יתר רק רמ"א בהג"ה בסוף הסעיף הזכירו, היינו משום דהמחבר מיירי בגדר בינו ובינו ואז לא משכחת לה בלי גרם הניקף שהרי עיקר ההיקף הוא להפסיק בינו ובין שדה חבירו וכמ"ש בתוס' שם בב"ק דף כ' ע"ב בד"ה את גרמת וכו' יע"ש. ועכ"פ היכא דלא גרם לו הוצאה יתירה מקרי זה נהנה וזה לא חסר ופטור מלסייע לו וא"כ בטלו טענות ראובן בזה.

ואמנם מה שיש לעיין בזה הוא כיון ששמעון הוא רוצה להדפיס בסידור הזה והרי הוא צריך להוציא עוד הוצאות להדפיס לשלם לפרעסין ציהר וכיוצא בזה א"כ גלי דעתיה דניחא ליה להוציא הוצאות לצורך הדפסה ומגלגלין עליו גם הוצאות הסידור. ודבר זה יש ללמוד מדברי התוס' שם בד"ה טעמא דניקף וכו' שכתבו וא"ת ואם זה נהנה וזה לא חסר פטור אפילו עמד ניקף נמי וי"ל שאני עמד ניקף דגלי אדעתיה דניחא ליה בהוצאה ולא דמי לדר בחצר חבירו דלא גלי אדעתיה אלא בחנם עכ"ל התוס'. הרי דהיכא דגלי אדעתיה אפי' בזה לא חסר מגלגלין עליו את הכל ואינו יכול לטעון אלמלא שכבר הקיף זה שלש מחיצות לא הייתי מוציא הוצאה גדולה על חלקי אבל כיון שכבר הוקפו שלש מחיצות הוצאתי הוצאה קטנה על רוח רביעית, אלמא לא משגחינן בטענה זו וע"י הוצאה קטנה שהוסיף מגלגלין עליו גם הוצאה גדולה. אומר אני שהתוס' כתבו שם לפי שיש שם גם טעם דגרם לו היקף יתר ור' יוסי תרתי בעי דגלי דעתיה דניחא ליה בהוצאה וגם גרם לו היקף יתר ורצה לפשוט מדברי ר' יוסי דאפי' גרם היקף יתר פטור אם לא גלי אדעתיה דניחא לי' בהוצאה וק"ו בזה נהנה וזה לא חסר כלל שפטור. באופן דהיכא דלא גרם ליה הוצאה יתירה אפילו גלי דעתיה פטור למאי דקיימא לן זה נהנה וזה לא חסר פטור. ואף לדעת הי"א שהביא המחבר בסימן שס"ג סעיף ח"י"ת דאם גילה הדר דעתו שהיה רצונו לתת שכר אם לא היה מניחו לדור בחנם צריך ליתן לו שכר יעייין שם, והרי אין שם שום גרם הוצאה כלל ואפ"ה ע"י גילוי דעת מחוייב לשלם דשאני התם דאין אנו מחייבים אותו לשלם רק מה שגילה דעתו שהרי על השכירות

גילה דעתו שהיה רצונו לשלם ואת זה ישלם אבל לחייבו ע"י גילוי דעתו לשלם גם מה שלא גילה דעתו זה לא מצינו ולא מיבעיא לדעת הש"ך בסימן קנ"ח סק"ד שהסכים לפירוש הב"ח וא"כ אפילו גילה דעתו אין צריך ליתן יותר ממה שגרם לו הוצאה יתירה אבל במה שלא גרם לו אפילו נהנה ממנו א"צ ליתן יע"ש בב"ח ויראה חשבון התשבורת שהפנימי הוא שש על שש ונמצא שהקיפו מארבע רוחות עולה ארבע ועשרים אמה ואפ"ה א"צ לשלם רק בעד שמנה אמות שגרם יתרון להחיצון לפי שהחיצון לבדו היה שמנה על שמנה שעולה היקפו מארבע רוחות שתיים ושלישים ועכשיו הוצרך להקיף עשר על עשר שעולה ההיקף מארבע רוחות ארבעים א"צ הפנימי ליתן רק שמנה אמות אבל לכל השלשים ושתיים שהיה צריך החיצון לבדו אין הפנימי נותן כלל נמצא שנהנה מן שש עשרה אמות בחנם והש"ך שרשם שם בסק"ד ושם קאי בגילה דעתו ואפ"ה פטור במה שלא חסר החיצון ואפילו לדעת הסמ"ע שם בס"ק י"ט דצריך הפנימי ליתן לפי ערך חלקו מ"מ שאני התם כיון שגרם לו הוצאה קצת יתירה מהני הגילוי דעת לחייבו הכל לפי החשבון אבל היכא שלא גרם לו הוצאה יתירה ודאי לא מהני הגילוי דעת על המקצת לחייבו בו הכל. זה הנלע"ד לזכות שמעון המדפיס שפטור מלסייע.

אמנם אחר היישוב נראה שחייב לשלם חלקו שהרי גם בדר בחצר חבירו אפי' לא קיימא לאגרא אם חסרו אפי' דבר מועט מגלגלין עליו כל השכר כפי שנהנה כמבואר בש"ע בסימן שס"ג סעיף ז' יע"ש. והרי גם כאן מחסרו הרבה שאם לא היה שמעון מדפיס סדרים הללו הוו שכיחי וקפצו זביני על ספריו של ראובן שאפי' מי שלא היה קונה פירושו לחוד מ"מ אגב שהיה צריך לשני סדרים הללו ללמוד מתוכם גמרא עם פירש"י ותוספות היה מוסיף איזה דבר לקנותם עם פירושו של ראובן ועכשיו שמדפיס שמעון יהיה סדרים הללו שכיחי ובזול ולא ימצאו כל כך בריוח קונים שיקנו מראובן וכיון שגורם לראובן הפסד בזה מגלגלין עליו כל מה שנהנה לפי חלקו מסידור האותיות. ולא מיבעיא לדעת רוב הפוסקים שהם התוספות הרא"ש והטור ושאר הרבה פוסקים וכן סתם הש"ע בסימן שס"ג סעיף זי"ן שהביא רק דעת הי"א הללו וכן משמע שהסכים הרמ"א בהג"ה שהרי הוסיף עוד אפי' לחייב בלא עביד למיגר שכאן חייב שמעון לשלם חלקו להוצאות סידור האותיות אלא אפילו לדעת הרמ"ה שהביא הנ"י שם בפ' כיצד הרגל שאינו חייב לשלם כל מה שנהנה אלא רק מה שהפסידו אשר לדעתי גם דעת הרמב"ם כן שהרי לא הביא בפ"ג מהלכות גזילה הלכה ט' כלל הך דינא דשחרוריתא דאשייתא שאמרו שם בגמרא. א"ו שהרמב"ם מפרש שאינו חייב רק לשלם הפסד השחרוריתא וזה משנה שאינה צריכה פשיטא שמזיק חייב לשלם מה שהזיק ור' יהודה שם בבעל העליה קאמר שאף דביתא לעליה משתעבד מ"מ חייב לשלם השחרוריתא ובזה פסק הרמב"ם כת"ק שם יעוין בפ"ד משכנים, אבל אם היה הרמב"ם מפרש שע"י השחרוריתא חייב לשלם כל השכירות ואף שבבית ועליה פסק כת"ק מ"מ נ"מ בהא דר' יהודה שעכ"פ איש זר הדר בחצר חבירו והשחיר הכתלים מעט שחייב לשלם כל השכר והיה להרמב"ם להביא הך מילתא בפ"ג מגזילה א"ו שהרמב"ם סובר כדעת הרמ"ה. ואני תמה על הרב המגיד שם וכמו כן על מרן הב"י שלא הרגישו שהרמב"ם חולק בדבר. מ"מ כאן בנדון שלפנינו אינו דבר מועט ואי אפשר לומר בזה שאינו חייב רק מה שהפסידו כי ההפסד לדעתי הוא יתר על הוצאה לכן חייב שמעון לשלם כל שנהנה מסידור האותיות לפי חלקו כל אחד לפי מספר מה שמדפיס. כן נלענ"ד.

מרובה פרק שביעי בבא קמא עט.

והקוף. מכר באמנה ואשראי ולא קיבל דמים: גגב ופרע בהקיפו. שהקיפו חצירו פרקמטרא באשראי ופרע לו צהמה וז: **מתני'** (ג) ובבחו ומכרו חוץ מרשותו. כשהוא מרשותו נעשה עליו גגב (לרבי יהודה²) וקנאו: או שגגב חוץ מרשותו. קנאו במשיכה מיד ונעשה גגב עליו אבל גגב וטבח ומכר ברשותו פטור דלא נעשה עליו גגב: היה. גגב מושכו ויולא פטור מכלום³: הגבירה. אפי' ברשות בעלים שהרי הגבהה קונה בכל מקום במסכת קדושין (דף כה:): נתנו. בעלי לצבורות בנו לכהן צה' סלעים של פדיון הבן ל"א נתנו גגב לצבורות בנו ונתנו לו שם במקום שגגב⁴ לשומר חנם ולשואל: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר ומת ברשות בעלים: פטור. הגגב מכלום ולשון אחרינא עיקר הא"י⁵ חייב אגגב קאי דמחייב גגב בקנין שלוחו דאי בנחמו בעליו מאי חייב נהי דשואל מצי למימר חייב באונסין אלא שאר שומרים מי חייב במתה כדרכה ועוד לגבי כהן ובעל חוב מאי חייב ופטור איכא הפסד ולא הפסד מנעי ליה: **גב'** תיקנו משיכה בשומרים. שלא יתחייב שומר בשמירה עד שימשוך: מאי לאו. היה מושכו שומר ומת חייב גגב במשיכת שומר: לא גגב. והכי קאמר נתן בעל הבית לצבורות בנו כו' וצא גגב לגונבו משם היה מושכו ויולא כו': שמירת

גגב והקדיש גגב והקיף גגב והחליף גגב ונתן במתנה גגב ופרע (ה) חובו גגב ופרע בהקיפו גגב ושלח סבלונות בבית חמיו משלם תשלומי ארבעה וחמישה מאי קמ"ל אשמעינן רישא גגב ונתן לאחר ומכר דיש שליח לדבר עבירה אע"ג דבכל התורה כולה⁶ אין שליח לדבר עבירה⁷ הכא יש שליח לדבר עבירה מאי טעמא ומכרו ומכרו⁸ מה מכירה דלא אפשר דלאו על ידי אחר אף מביתה ע"י אחר מחייב ואשמעינן סיפא גגב והקדיש⁹ מה לי מכרו להדיא מה לי מכרו לשמים: **מתני'** גגב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם או שגגב חוץ מרשותם וטבח ומכר חוץ מרשותם או שגגב וטבח ומכר חוץ מרשותם משלם תשלומי ארבעה וחמישה אבל גגב וטבח ומכר ברשותם פטור¹⁰ היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור הגבירה¹¹ או הוציאו מרשות בעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו או לבעל חוב לשומר חנם לשואל לנושא שכר ולשוכר והיה מושכו ומת ברשות הבעלים פטור הגבירה או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב: **גב'** בטי אמימר תיבנו

והקדיש משלם ד' וד'. כדמפרש מה לי מכרו להדיא מה לי מכרו לשמים ואיירי בקדשי דק הבית דלא שייך למימר מעיקרא מורא דראובן והשחא מורא דראובן¹² כמו בקדשי מוצא שקרבן קרב לכפר על הצעלים ונשחט לשמו ושם בעליו עליו¹³ ואין להקשות אמאי לא פריך לעיל (דף טו.) וליפלוג ולימני דדידיה דר"א בקדשי מוצא אבל בקדשי דק הבית משלם תשלומי ארבעה וחמישה כדפריך לעיל ולפלוג ולימני דדידיה דר"א בקדשים קלים דלעיל פריך שפיר דהוי הכל קדשי מוצא אבל בקדשי דק הבית לא צרי לפלוגי דסתם קדושה דשור ושה דמחיים הוי למוצא אע"ג דהתם מפליג וקאמר (ג) טבח ואח"כ הקדיש משלם ארבעה וחמישה ואחור הקדש הוי קדשי דק הבית התם לא הוי מחיים ולמ"ד יאוש לא קיי א"ש ששמןקדיש לאחר יאוש לאו דדיה קמקדיש ולמ"ד יאוש קיי וחייב הוי דוקא לפני יאוש אבל אחר יאוש שלו הוי טבח ושלו הוי מוכר¹⁴ אפי"ה מחייב אהקדש אע"ג דלא חייב הקדש מקמי יאוש כי היכי דמחייב במכר ומתנה קודם יאוש אע"ג דלא אהנו מעשיו שלא חל המכר והמתנה כיון דאמירתו לגביה כמסירתו להדיא¹⁵ דבר שצדו להקדיש:

אבל גגב וטבח ומכר ברשותו פטור. בשלא הגבירה עסקינן דהגבירה הוי קני ומייב כדלקמן: ואו שהוציאו מרשות בעלים כו'.

ר עובדיה מברטנורא בבא קמא פרק ז תוספות יום טוב

דלא לאו שמיטה היא כלל: ו היה מושכו ויוצא. פטור מכפל: הגבירה. אפילו ברשות בעלים. שהרי הגבהה קונה בכל מקום: נתנו. גגב לכהן. במתה סלעים של פדיון בנו: היה מושכו. הכהן או בעל חוב או השומר. ומת ברשות בעלים: פטור. הגגב מכלום: **תשלומי כפל. ואינו משלם תשלומי ארבעה וחמישה. גגב ברשות הבעלים וטבח ומכר חוץ מרשותם¹⁶. או שגגב חוץ מרשותם. וטבח ומכר ברשותם. או שגגב וטבח ומכר חוץ מרשותם. משלם תשלומי ארבעה וחמישה. אבל גגב וטבח ומכר ברשותם פטור¹⁷. ו היה מושכו ויוצא ומת ברשות הבעלים פטור¹⁸. הגבירה¹⁹ או שהוציאו מרשות הבעלים ומת חייב נתנו לבכורות בנו²⁰ או לבעל חובו, לשומר חנם, ולשואל, לנושא שכר, ולשוכר²¹, והיה מושכו ומת ברשות הבעלים, פטור²². הגבירה²³ או שהוציאו וכו' פטור. לשון הר"ז מכפל. וכך כמד הרמז"ס במכור פרק ז' מהלכות גניזה. ומשמע דלילו בקרן נחמיב ולא ידעמי למה: או שהוציאו מרשות בעלים. עיין מ"ש לעיל: לשומר חנם. ושואל וכו'. עיין מה שכתבתי**

תלמוד בבלי מסכת בבא מציעא דף סא עמוד א

לאו בגזל למה לי לכובש שכר שכיר כובש שכר שכיר בהדיא כתיב ביה לא תעשק שכיר עני ואביון לעבור עליו בשני לאוין.

חדושי ר' שמעון (שקופ) בבא קמא סימן א

אבל עכ"פ הדין ברור דבעינן שיהי' בעלים על השור בשעת ההיזק. מזה מוכרח הענין דסבה המחייבת בזה הוא מה שממונו מזיק, דכמו שחייבה תורה על גופו כ"כ חייבה על מה שממונו מזיק. וכן בבור חייבתו תורה על מה שהמזיק שלו הזיק, ומה שהבור שלו זה בא לו ע"י כרייה ופתיחה, היינו שהוא הכין את המזיק ועי"ז נקרא בעלים עליו, כמו שבדברים שנוגעים לזכות האדם מוסכם ע"פ דיני התורה ודיני העמים שכל מי שממציא דבר חדש בעולם הוא הבעלים עליו לכל דבר זכות, כ"כ קראה התורה לאיש המכין תקלה בשם בעל הבור ובעל האש וחייבה בנזקין את בעל המזיק.

מקור חיים (לר"י מליסא) באורים סימן תמח ס"ק ה - ו

עוד כתב המגן אברהם בשם ספר משאת בנימין [סי' מג] שאם קנה ישראל אחר מהעכו"ם אחר פסח צריך להחזיר לבעלים וכו'. ועיינתי בספר משאת בנימין ותמוהין לי דבריו מאוד, דמה שהביא ראיה מהא דסקריקון דאם יש ביד הבעלים ליקח הן קודמין לכל אדם [גיטין נה, ב] אלמא דגבי סקריקון אף על גב דאגב אונסיה גמר ומקני, וקיי"ל נמי [ב"ב מז, ב] תלוהו וזבין זביניה זביני ואפילו הכי כל זמן שלא נתייאשו הבעלים הן קודמין לכל אדם וכו'. הוא תמוה מאוד, דגבי סקריקון תלוהו ויהיב הוא וליכא למימר ביה כלל אגב אונסיה גמר ומקני וגזלן גמור הוא, ומשום תקנה נגעי בה שלא ישתקע הקרקע ביד הסקריקון כמו שכתב כל זה הריב"ש הביאו המשנה למלך פט"ו מהלכות טוען ונטען [הי"א] עיין שם. גם מה שהביא מהא דמרחיקין מצודת הדג [ב"ב כא, ב] ומוכיח דזה אפילו להוציא בדיינין מהא דמייתי מיניה שם סיעתא לרב הונא דאמר התם האי בר מבואה דאוקי רחייא דינא הוא דמעכב עליה, ואי ס"ד דמרחיקין לכתחלה קאמר ואינו יוצא בדיינין מאי מסייע מיניה לרב הונא הא לאו סיוע איכא אלא תיובתא, אלא ש"מ דמרחיקין הוא להוציא בדיינין וכו'. ותמוהין דבריו דגבי דינא דרב הונא נראה ג"כ דאם כבר העמיד והרויח דאינו מוציא ממנו בדיינים רק לכתחלה מעכב עליו בדיינים שלא לעשותו כן וכן אם עשה כופהו בדיינין לסלקו אבל מה שכבר הרויח אינו מוציא בדיינים. תדע דהא אמר התם לימא רב הונא דאמר כרבי יהודה דתנן רבי יהודה אומר לא יחלק חנוני קליות ואגוזים וכו' ושם ודאי רק לכתחלה מעכב עליו בדיינים שלא לעשותו ואין מוציאין ממנו מה שכבר הרויח עי"ז, וגם הפוסקים לא הביאו כלל דין דמרחיקין מצודות. וגם מה שדימה אותו לאומנותו בכך דחוק מאוד.